

ULKOILUMAHDOLLISUUDET SUOMEN KUNNISSA

SULKA-projektin loppuraportti 2002

SUOMEN LATU

ESIPUHE

Suomen Latu halusi 60-vuotisjuhlavuotensa kunniaksi käynnistää 1998 koko suomalaista yhteiskuntaa palvelevan, ulkoilumahdollisuuksia kartoittavan hankkeen. Nimeksi hankkeelle tuli "Suomen ulkoilumahdollisuuksien katselmus" – SULKA-projekti. Tavoitteena oli tehdä ulkoilupaikkojen ja niitä koskevien suunnitelmien katselmus kaikissa Suomen kunnissa. Lähtökohtana oli selvittää ulkoilupaikkojen nykytila ja kehittämismahdollisuudet käyttäjän näkökulmasta katsoen.

Eri puolilla Suomea latuyhdistysten aktiiviset jäsenet tekivät merkittävän työn osallistumalla konsultteina, keskustelijoina ja asiantuntijoina projektin toteuttamiseen. Projektissa järjestettiin kolmessa kunnassa esikatselmustilaisuudet, joiden aikana valmisteltiin ja testattiin menetelmät varsinaisia katselmuksia varten. Vuosien 1998 - 2000 aikana järjestettiin katselmustilaisuudet yli 400 kunnassa ja niihin otti kaikkiaan osaa yli 2 000 kuntien virkamiestä sekä noin 5 000 kuntalaista. Samalla kun saatiin yleiskuva koko Suomen ulkoilumahdollisuuksista, voitiin tehdä myös ehdotuksia ulkoilun kehittämiseksi paikallisella tasolla. SULKA-projekti oli lisäksi monien ulkoilun toimijatahojen tapaaminen ja yhteistyön alku. Hankkeessa koulutetut vapaaehtoiset konsultit johtivat palvelujen käyttäjien ja niistä vastaavien viranhaltijoiden rakentavaa vuoropuhelua. Toimintamallina tämä menetelmä on sekä toteutustavaltaan että laajuudeltaan kansainvälisestikin uraa uurtava.

Suomen Ladun puolesta haluamme lausua kiitokset kaikille ulkoilukonsulteille ja projektiin osallistuneille latuyhdistyksille sekä lukuisille muille järjestöille ja yhdistyksille, jotka esittivät vartenotettavia ehdotuksia ulkoiluasioiden kehittämiseksi kunnissa. Kiitokset myös projektia osaltaan rahoittaneille opetusministeriölle, ympäristöministeriölle sekä Pirkanmaan, Keski-Suomen ja Keski-Pohjanmaan liitoille. Erityiskiitos kaikille aktiivisille kuntien ulkoiluasioista vastaaville viranhaltijoille ja luottamushenkilöille, jotka antoivat oman tärkeän panoksensa projektin onnistumiseksi.

Helsinki 30.1.2002

SUOMEN LATU RY

Ilkka Vuori
puheenjohtaja

Tuomo Jantunen
toiminnanjohtaja

Matti Hirvonen
järjestösihteeri

TIIVISTELMÄ

SULKA-projektissa selvitettiin kuntien tarjoamia ulkoilumahdollisuuksia. Lähes kaikissa Suomen kunnissa järjestettiin vuosina 1998 – 2000 ulkoilukatselmus Suomen Ladun kouluttamien ulkoilukonsulttien voimin. Katselmuksiin osallistui kaikkiaan yli 2 000 kuntien virkamiestä sekä noin 5 000 kuntalaista. Katselmuksissa kirjattiin ulkoilupaikkojen nykytila ja kehittämisajatuksot kuntakohtaisiin raportteihin. Loppuraporttia varten haastateltiin lisäksi kuntakohtaiset raportit laatineita ulkoilukonsultteja.

SULKA-projektin suurin ansio oli, että se herätti keskustelua ulkoiluasioista ja aktivoi ulkoilun kehittämistä. Projekti lisäsi vuorovaikutusta kunnan eri viranomaisten ja viranomaisten ja ulkoilijoiden välillä. Ulkoilun kehittämiseen tarvitaan useiden hallinnon sektoreiden panostuksia, minkä vuoksi kunnan sisäinen vuoropuhelu on välttämätöntä.

SULKA-projektin tulosten perusteella ulkoilupaikkojen kehittämisessä tulisi panostaa enemmän niiden tason ja monipuolisuuden parantamiseen kuin lukumäärän lisäämiseen. Hankerahaa ja maaseutukunnissa myös talkoovoimaa on käytettävissä ulkoilupaikkojen rakentamiseen, mutta kunnossapito on usein puutteellista.

Selvästi eniten kehittämistarpeita kohdistui ulkoilupaikkojen tiedotukseen ja markkinointiin. Toiseksi eniten kehittämisehdotuksia kohdistui ulkoilureitteihin. Ulkoilulajeista eniten kehittämistarpeita kohdistui hiihtoon, kävelyyn, patikointiin, vaellukseen ja pyöräilyyn. Kehittämistarpeiden kohdentumisessa oli kuntien välillä suuria eroja.

SULKA-projektin tulosten perusteella kuntien liikuntatoimen viranomaisten asiantuntemus ulkoiluasioissa on keskinkertaista ja kaikkien viranomaisten keskuudessa huonoa. Liikuntatoimen koulutukseen ei panosteta juuri lainkaan. Kuntien todelliset panostukset ulkoilun kehittämiseksi jäävät usein vähäisiksi. Ulkoilu ei saa liikunnan rahoituksessa sille kuuluvaa osuutta harrastajamäärien ja harrastuskertojen perusteella laskettuna.

Asenteet, kuntien ulkoilukulttuuri sekä aktiivinen seura- ja yhdistystoiminta ovat tekijöitä, jotka vaikuttavat kaikissa kunnissa suuresti ulkoilumahdollisuuksien kehittämiseen. Ulkoilijoiden, seurojen ja järjestöjen tulee olla aktiivisia ja nostaa ulkoiluhankkeita julkiseen keskusteluun, sillä ulkoilupaikkoja kehitetään kunnissa pääosin kysyntälähtöisesti. Tarjontalähtöinen kehittäminen koskee ulkoilulajeista erityisesti hiihtoa, pyöräilyä ja patikointia. Näiden lajien ja lähiulkoilumahdollisuuksien kannalta ennakoiva suunnittelu ja kaavoitus ovat tärkeässä asemassa. Ulkoilun edistämisessä kuntien tärkein tehtävä on lähiulkoilumahdollisuuksien luominen ja kunnossapitäminen.

Suomalaiset ovat eri puolilla maata melko tasavertaisia ulkoilumahdollisuuksien tarjonnan suhteen, sillä jokamiehenoikeus tasoittaa ulkoilumahdollisuuksia. Suuremmissa kaupungeissa on monipuolisemmat rakenteisiin ja palveluihin perustuvat ulkoilumahdollisuudet, mutta maaseutukunnissa jokamiehenoikeudella tapahtuva ulkoilu on yleisempää ja monipuolisempaa. Kaupungistumisen edetessä ja luonnossaliikkumistaitojen vähentyessä rakennettujen ulkoilumahdollisuuksien merkitys tulee kuitenkin korostumaan. Riittäviin lähiulkoilumahdollisuuksiin on oikeus jokaisella suomalaisella. Lähiulkoilua harrastaa lähes jokainen suomalainen ja harrastuskertoja on keskimäärin lähes joka toinen päivä.

SISÄLLYSLUETTELO

TIIVISTELMÄ.....	2
1. JOHDANTO.....	4
2. KÄYTETYT MENETELMÄT	4
2.1 Menetelmän yleiskuvaus.....	4
2.2 Tulosten luotettavuus ja virhelähteet	5
2.3 Tulosten edustavuus.....	6
3 LVVI (luonnon virkistyskäytön valtakunnallinen inventointi) -tutkimus ...	6
4 TULOKSET.....	7
4.1 Viranomaisten asenteet	7
4.1.1 Suhtautuminen ulkoiluun	8
4.1.2 Ulkoilun asiantuntemus	8
4.1.3 Aloitteet ulkoilun kehittämiseksi.....	9
4.2 Ulkoilumahdollisuuksien nykytila ja kehittämistarpeet	9
4.2.1 Ulkoilumahdollisuuksien nykytila yleisesti.....	9
4.2.2 Ulkoilumahdollisuuksien nykytila ja kehittämistarpeet aihealueittain	10
4.2.2.1 Virkistysalueet.....	10
4.2.2.2 Ulkoilureitit	11
4.2.2.3 Ulkoilukeskukset.....	12
4.2.2.4 Luonnonsuojelualueet ja luontokohteet	14
4.2.2.5 Tiedottaminen ja markkinointi	15
4.2.3 Nykytila ja kehittämistarpeet ulkoilulajeittain	15
4.2.3.1 Hiihto	16
4.2.3.2 Kävely	17
4.2.3.3 Pyöräily	19
4.2.3.4 Melonta.....	19
4.2.3.5 Soutu	20
4.2.3.6 Uinti	21
4.2.3.7 Muita ulkoilulajeja	21
4.2.3.8 Lähiulkoilu.....	22
4.3 Kuntien väliset erot ulkoilupalvelujen kehittämisessä.....	22
4.3.1 Ulkoilun kehittämiseen vaikuttavat tekijät	22
4.3.2 Esteet ulkoilumahdollisuuksien kehittämiselle	24
4.3.3 Kuntalaisten tasa-arvoisuus ulkoilussa	24
4.4 Esimerkkejä ulkoilumahdollisuuksien parantamisesta.....	24
5 TOIMENPITEITÄ ULKOILUMAHDOLLISUUKSIEN KEHITTÄMISEKSI.....	27
5.1 Kuntataso.....	28
5.2 Maakuntataso.....	29
5.3 Valtakunnantaso.....	30
6 YHTEENVETO.....	31
7 SUOMEN LADUN SUOSITUKSET	32

1. JOHDANTO

Suomen ulkoilumahdollisuuksien katselmus eli SULKA-projekti toteutettiin vuosina 1998 - 2000. Tarve hankkeen käynnistämiseksi syntyi lukuisten aktiivisten ulkoilijoiden tuotua julki huolensa maan ulkoilupaikkojen tilasta ja tulevaisuuden näkymistä. Hankkeen päätavoitteena oli kartoittaa kansalaisten käytössä olevat ulkoilupaikat kaikissa Suomen kunnissa ja laatia kuntakohtainen raportti ulkoilupaikkojen nykytilanteesta, niihin liittyvistä suunnitelmista ja erilaisista kehittämistoimenpiteistä. Selvitys tehtiin kaikkiaan yli 400 kunnassa. Raportit syntyivät kunnissa järjestettyjen ulkoilukokousten ja ulkoilukatselmusten pohjalta. Kokoukset ja katselmukset toteutettiin yhteistyössä kunnan ulkoiluasioista vastaavien viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden kanssa. Yksityiskohtaisten kuntakohtaisten raporttien lisäksi projektissa laadittiin yhteenvetona tämä loppuraportti.

Samaan aikaan SULKA-projektin kanssa oli käynnissä Metsäntutkimuslaitoksen koordinoima Luonnon virkistyskäytön valtakunnallinen inventointi. LVVI-tutkimus on tuottanut ja tuottaa kattavaa määrällistä tietoa luonnon virkistyskäytöstä koko Suomen osalta. SULKA-projektin rooli on ollut samaan aihealueeseen liittyen erityisesti keskustelun herättäminen sekä laadullisen tiedon ja käytännöllisten kehittämis ehdotusten tuottaminen. SULKA-projektissa herätettiin kunnat huomaamaan ulkoilun merkitys ja annettiin sysäyksiä ulkoilun kehittämiseksi. Nämä ajatukset listattiin konkreettisiksi kehittämis ehdotuksiksi. SULKA-projektista onkin ollut suuri hyöty katselmuksiin osallistuneille kunnille. Lisäksi kerätty tieto palvelee jossain määrin myös maakuntatason suunnittelua. Valtakunnan tason johtopäätösten tekemiseen SULKA-projektissa kerätyt tiedot eivät laadullisen luonteensa, konkreettisuutensa ja keräystapansa vuoksi sovellu parhaalla mahdollisella tavalla. Näin ollen myöskään tämä valtakunnallinen yhteenveto ei anna kattavaa kuvaa projektin vaikutuksista. SULKA-projektin tärkein tulos oli kunnissa herätetty keskustelu ja aktiivisuus mikä ei luonnollisesti tässä raportissa näy.

2. KÄYTETYT MENETELMÄT

2.1 Menetelmän yleiskuvaus

SULKA-projekti oli luonteeltaan laadullinen inventointi. Se toteutettiin järjestämällä hieman yli 400 kunnassa **ulkoilukatselmus**. Katselmuksella tarkoitetaan kaikkia niitä tehtyjä toimenpiteitä, jotka kunnassa liittyivät SULKA-projektin tiedonkeruuseen ja keskustelun herättämiseen.

SULKA-projektin alussa järjestettiin suurimmissa kaupungeissa ja maakuntakeskuksissa 24 pilottikokousta, joiden toteuttajina olivat Suomen Ladun toimihenkilöt. Pilottikokoukset toimivat samalla koulutustilaisuuksina Suomen Ladun nimeämille ulkoilun asiantuntijoille, joita tässä raportissa kutsutaan **ulkoilukonsulteiksi**. Nämä 90 lähinnä oman jäsenistön piiristä valittua konsulttia toteuttivat Suomen Ladun edustajina ulkoilukatselmukset ja niihin liittyvät kokoukset muissa kunnissa. Ulkoilukonsulteille ei maksettu palkkaa, joten suhteessa projektin laajuuteen SULKA-projekti onnistuttiin toteuttamaan erittäin

pienin kustannuksin. Kuntien puolelta yhteyshenkilöinä katselmuksissa toimi yleensä liikunta-asioista vastaava toimihenkilö (liikuntatoimenjohtaja, liikuntas sihteeri, vapaa-aikasihteeri tms.). **Ulkoilukokouksiin** osallistui kunnan koon, organisaation ja aktiivisuuden mukaan lisäksi myös muita toimi- ja luottamushenkilöitä, parhaimmillaan kaikkien ulkoiluasioista vastaavien hallintokuntien edustajat. Usein myös kunnanjohtaja ja kunnanvaltuuston tai -hallituksen puheenjohtaja olivat kokouksessa mukana. Ulkoilukokouksissa keskusteltiin kuntien ulkoilumahdollisuuksien nykytilasta ja kehittämismahdollisuuksista ja kirjattiin nämä kuntakohtaisiin raportteihin.

Monissa kunnissa järjestettiin myös erillinen avoin **yleisötilaisuus eli ulkoilupaneeli**, johon kutsuttiin mm. urheiluseurat, latuyhdistykset, asukasyhdistykset, kylätoimikunnat, matkailuyrittäjät ja muut mahdolliset sidosryhmät, sekä asiasta kiinnostuneet yksityiset ulkoilijat. Useissa kunnissa myös tutustuttiin kunnan keskeisiin ulkoilupaikkoihin.

Jokaisesta SULKA-projektiin osallistuneesta kunnasta täytettiin taulukko, johon ulkoilukonsultit kirjasivat ulkoilupaikkojen nykytilan ja kehittämistarpeet seuraavien pääotsikoiden alle:

1. Virkistysalueet
2. Ulkoilureitit
3. Ulkoilukeskukset
4. Luonnonsuojelualueet ja luontokohteet
5. Muut ulkoilukohteet ja asiat
6. Tiedottaminen ja markkinointi

Nämä taulukot toimitettiin myöhemmin kunnille toimenpiteitä varten. Taulukot toimitettiin myös kolmelle maakunnanliitolle, jotka maksoivat tietyn osuuden omalla alueellaan järjestettyjen katselmusten kuluista. (Liitteenä esimerkki kuntakohtaisesta raportista eli taulukosta.)

Loppuraporttia varten analysoitiin kuntakohtaisiin taulukkoihin kerättyä tietoa. Lisäksi syksyllä 2001 tehtiin puhelinhaastattelu 32 ulkoilukonsultille. Haastatellut kiersivät kukin suuren määrän kuntia ja he vastasivat yhteensä yli 300 kunnan ulkoilukatselmuksista. Kunnat sijaitsivat tasaisesti kaikkien maakuntien alueella. Puhelinhaastattelulla saatiin paljon tietoa, jota ei voitu taulukoista päätellä. Uutta olivat esimerkiksi konsulttien tekemät havainnot kuntien toimihenkilöiden suhtautumisesta ulkoilun kehittämiseen sekä havaitut esteet ulkoilumahdollisuuksien kehittämiseksi.

2.2 Tulosten luotettavuus ja virhelähteet

Tiedonkeruuseen osallistui 90 henkilöä ja työ tehtiin suurimmaksi osaksi vapaaehtoisvoimin. Palkattuina henkilöinä selvitykseen osallistui ainoastaan kaksi Suomen Ladun toimihenkilöä, jotka koordinoivat ja ohjasivat katselmusten tekoa. Kaikki ulkoilukonsultit olivat kokeneita ulkoilijoita, joten heillä voidaan olettaa olleen omat näkemyksensä ulkoilumahdollisuuksien tilasta ja kehittämisestä. Konsulttien tietämys ulkoiluasioista on todennäköisesti auttanut keskustelun herättämistä kunnissa. On myös mahdollista, että konsulttien subjektiiviset mielipiteet asioista ovat jossain määrin vaikuttaneet raportoituihin tuloksiin. Ulkoilukonsultit ovat

saattaneet painottaa eri tavoin kunnille tehtyjä kysymyksiä, ja niistä edelleen raportoimiaan vastauksia. Lisäksi konsulttien henkilökohtaiset näkemykset ovat voineet vaikuttaa heille tehdyn puhelinhaastattelun vastauksiin.

Suuri määrä vapaaehtoisvoimin toimivia haastattelijoita on aiheuttanut sen, että saatu aineisto on varsin epäyhtenäistä, vaikka kaikille ulkoilukonsulteille annettiin sama, yksityiskohtainen ohje tiedonkeruuta varten. Esimerkiksi konsulttien painotukset nykytilan ja kehittämistarpeiden välillä vaihtelevat paljon kuntakohtaisissa taulukoissa.

Loppuraportin suurin virhelähde on, että ulkoilukonsulttien haastattelu tehtiin yli vuosi kenttäkyselyn päättymisen jälkeen. Tämä on todennäköisesti lisännyt konsulttien omien mielipiteiden osuutta tuloksissa, vaikka heitä kehoitettiin tiedostamaan ja huomioimaan seikka vastauksissaan. Toisaalta se, että heidän haastattelunsa tehtiin myöhemmin on antanut jossain määrin mahdollisuuden arvioida projektin vaikutuksia kunnissa.

Kokonaisuutena aineiston epäyhtenäisyys ja virhelähteet eivät olennaisesti heikennä SULKA-projektin tulosten arvoa. Kyseessä on laadullinen, keskustelua herättävä ja esimerkkejä antava selvitys. Määrällistä tietoa SULKA-projekti ei pyrkinytkään tuottamaan. Maakuntatasolla kuntien välinen epäyhtenäisyys on myös vähäisempää, sillä kunkin maakunnan alueella toimi usein vain yksi tai muutama ulkoilukonsultti, jolloin kysymykset ja raportointi on suoritettu yhtenäisemmin.

2.3 Tulosten edustavuus

Ulkoilukonsulttien laatimat kuntakohtaiset raportit perustuvat pääosin kuntien toimihenkilöiden näkemyksiin. Niissä kunnissa joissa pidettiin ulkoilupaneeli, ulkoilijoiden näkemykset nousevat enemmän esille. Kunnat olivat tietoisia siitä, keiden mielipiteitä heille lähetetyt kuntakohtaiset raportit edustivat.

Loppuraportin tulokset ja suositukset perustuvat pitkälti ulkoilijoiden näkemyksiin, koska ulkoilukonsulteille tehty haastattelut ovat vaikuttaneet merkittävästi raportin sisältöön. Ulkoilukonsultit olivat aktiivisia ulkoilijoita, eivätkä välittäneet suoraan viranomaisten näkemyksiä, vaan kertoivat millainen käsitys heille jäi kuntien ulkoilumahdollisuuksista ja niihin vaikuttavista tekijöistä. Näin ollen voidaan sanoa, että tämä raportti perustuu sellaisten ulkoilijoiden näkemyksiin, jotka ovat erittäin hyvin perehtyneet kuntien ulkoilumahdollisuuksien nykytilanteeseen ja kehittämistarpeisiin. Kunkin osion alussa on vielä erikseen selvitetty, mihin tietolähteisiin vastaukset perustuvat.

3 LVVI (luonnon virkistyskäytön valtakunnallinen inventointi) -tutkimus

LVVI-tutkimus tehtiin vuosina 1998 - 2000. Tutkimusta koordinoi Metsäntutkimuslaitos ja se toteutettiin useiden tutkimuslaitosten yhteistyönä. Tutkimuksen ensimmäinen raportti julkaistiin keväällä 2001. Tulosten analysointi ja raportointi jatkuu vielä muutaman vuoden ajan. LVVI on jo antanut kattavasti tietoa virkistyspaikkojen kysynnästä sekä alueellisesti että valtakunnallisesti. Muutaman vuoden kuluessa myös virkistyspaikkojen tarjonnasta saadaan kattavat tiedot.

Virkistyskäytön kysyntätutkimuksessa tehtiin kattava väestökysely, jolla selvitettiin suomalaisten osallistumista ulkoiluun, erilaisiin ulkoiluharrastuksiin, ulkoilun kohdistumista erilaisille alueille sekä virkistykseen käytettävissä olevia voimavaroja. Kyselyn otos oli 12 000 satunnaisesti valittua suomalaista, joille tehtiin puhelinhaastattelu (vastausosuus 84 %) ja postikysely (vastausosuus 66 %). Tutkimuksen tulokset ovat siis erittäin luotettavia.

Tutkimuksen mukaan 97 % suomalaisista osallistuu jollakin tavoin ulkoiluun vuoden aikana, kaksi kolmesta harrastaa ulkoilua viikoittain. Suosituimpia ulkoiluharrastuksia ovat kävely, uinti luonnon vesissä, mökkeily, marjastus, pyöräily, kalastus, veneily, hiihto ja sienestys. Suomalaiset osallistuvat keskimäärin yhteentoista ulkoilulajiin vuoden aikana. Harrastusten lukumäärä on sama Etelä-Suomessa ja Pohjois-Suomessa sekä kaupungeissa ja maaseudulla asuvilla. Lähiulkoilua Suomessa harrastetaan tasaisesti ympäri vuoden, keskimäärin 1,5 tuntia kerrallaan. Luontomatkoja tekee noin 40 % suomalaisista ja ne kestävät keskimäärin 4 - 5 päivää. Jokamiehenoikeudella luonnossa virkistyy kolme neljästä suomalaisesta, kaksi viidestä kunnan virkistysalueilla ja yksi viidestä valtion virkistysalueilla. Suomalaiset arvostavat valtion kansallispuistoja ja retkeilyalueiden tarjoamia palveluja. Myös ulkoilun hyvinvointivaikutukset saivat tutkimuksessa vahvistusta: ulkoilun koettiin muun muassa vähentävän alakuloa, rauhoittavan ja vähentävän stressiä. Luontomatkailijoiden mielestä vetovoimaisella luontokohteella tulee olla ulkoilukäyttöön tarkoitettuja rakenteita ja reittejä.

LVVI-tutkimuksen vielä kesken olevassa tarjontaosiossa kerätään tietoa virkistysalueista, ulkoilureiteistä ja virkistyspalveluista. Tarjontatietoa kootaan LVVI-LUOVI tietojärjestelmään. Tarjontaosiosta vastaavat Jyväskylän yliopisto ja Suomen ympäristökeskus. SULKA-projektin ulkoilumahdollisuuksien nykytilaa käsittelevässä osiossa kartoitettiin paljolti samoja asioita kuin LVVI:n luonnon virkistyskäytön tarjontatutkimuksessa. LVVI:ssä pyritään kuitenkin keräämään määrällistä tietoa, tieto sidotaan paikkaan ja viedään jatkuvasti päivitettävään tietojärjestelmään. SULKA-projektin rooli on luoda nykytilan osalta yleiskuva tilanteesta kehittämistarpeiden pohjaksi ja herättää keskustelua. LVVI:n tietojen koonti perustuu kirjallisiin kyselyihin. SULKA-projektissa tiedot koottiin henkilökohtaisten keskustelujen perusteella.

4 TULOKSET

4.1 Viranomaisten asenteet

Viranomaisten suhtautumista ulkoiluun ja ulkoilupalveluiden kehittämiseen kartoitettiin ulkoilukonsulteille tehdyllä haastattelulla. Konsultit vastasivat sen mukaan, mikä käsitys heille oli jäänyt ulkoilukatselmusten perusteella.

Ulkoiukokouksissa vallinnut henki oli yleensä hyvä ja rakentava. Pelkästään kokouksen järjestäminen nähtiin hyödyllisenä ja ulkoiluasioita edistävänä toimenpiteenä. Useissa kunnissa kävi ilmi, että yhteistyö eri hallintokuntien kesken on selvästi riittämätöntä. Ulkoilukokous saattoi olla jopa ensimmäinen tilaisuus, jossa kokoonnuttiin yhteen keskustelemaan ulkoiluasioiden hoidosta ja

kehittämisestä. Käsiteltävät asiat koettiin tärkeiksi ja niiden kehittäminen nähtiin eri tahojen yhteiseksi velvollisuudeksi ja haasteeksi.

4.1.1 Suhtautuminen ulkoiluun

Ulkoilukonsulttien vastausten perusteella noin kahdessa kunnassa kolmesta liikuntatoimen viranhaltijat suhtautuivat ulkoilumahdollisuuksien kehittämiseen myönteisesti. Noin kolmannes viranhaltijoista suhtautui asiaan neutraalisti. Neutraalisti suhtautuvien joukossa oli useita sellaisia kuntia, joissa liikuntatoimen viranhaltija vastasi muistakin toimista. Liikuntatoimessa ulkoiluun välinpitämättömästi suhtautuvia ei ollut, mutta muutamissa kunnissa ulkoilukonsulttia ei haluttu tavata lainkaan. Kuntien viranhaltijat tiesivät ulkoilukonsultin oman kannan ulkoiluun, millä saattoi olla vaikutusta heidän kannanottoihinsa. Tärkeä havainto oli, että ulkoilumahdollisuuksiin panostaminen oli kunnissa vähentynyt esimerkiksi sisäliikuntalajeihin verrattuna.

Suurissa kunnissa (yli 10 000 asukasta) liikuntatoimen todettiin olevan paremmin organisoitua ja ammattimaisempaa kuin pienemmissä (alle 4 000 asukasta) kunnissa. Pienissä kunnissa suhtautuminen ulkoilumahdollisuuksien kehittämiseen oli erittäin paljon kiinni henkilöistä. Ulkoilukonsultit mainitsivat, että suurissa kunnissa liikuntatoimen vaikutusmahdollisuudet asioihin olivat usein kapeampia, kun taas pieniä kuntia vaivasi useammin resurssipula ja virkojen yhdistely. Mikäli liikuntatoimi oli painottanut kilpaurheilun edellytysten kehittämistä, sen nähtiin useimmiten vievän voimavaroja kuntoliikunnan ja erityisesti ulkoilun kehittämiseltä. Ulkoilukonsulttien näkemys oli, että kielteisimmin viranomaiset suhtautuivat ulkoilumahdollisuuksien kehittämiseen suurimmissa ja kaikkein pienimmissä kunnissa.

4.1.2 Ulkoilun asiantuntemus

Liikuntatoimen viranomaisten ulkoilua koskevan asiantuntemuksen arvioitiin valtaosassa kunnista olevan keskinkertaista. Huonoksi asiantuntemus arvioitiin kymmenesosassa kunnista ja hyväksi hieman useammassa kunnissa. Ulkoiluasiantuntemus kaikkien viranomaisten (myös muiden kuin liikuntatoimen) keskuudessa arvioitiin yleisesti ottaen huonoksi. Asiantuntemuksen tasoja ei kysyttäessä määritelty, vaan vastaukset perustuvat ulkoilukonsulttien käsitykseen.

Suurissa kunnissa asiantuntemus oli yleisesti ottaen monipuolisempaa ja parempaa. Pienissä kunnissa virkojen yhdisteleminen on vähentänyt asiantuntemusta. Myös yhteen vahvaan lajiin panostaminen voi vähentää muiden lajien asiantuntemusta ja kehittämistä. Esimerkiksi palkintoviran antaminen menestyneelle urheilijalle on vielä käytäntönä monissa kunnissa. Näissä tapauksissa asiantuntemus liikuntatoimessa ei välttämättä ole kaikkein monipuolisinta ja tavallista ulkoilijaa palvelevaa. Esille tuli myös, että liikuntaviranomaisten koulutukseen panostetaan kunnissa hyvin vähän.

4.1.3 Aloitteet ulkoilun kehittämiseksi

Ulkoilukonsulttien mukaan noin neljässä tapauksessa viidestä ulkoilumahdollisuuksien kehittäminen on kysyntälähtöistä, eli käyttäjät ja käyttöpaineet painostavat ulkoilun kehittämiseen. Matkailuelinkeinon vaatimukset ovat usein syynä ulkoilupalveluiden tarjontalähtöiselle kehittämiselle. Siihen vaikuttaa myös rahoituksen saatavuus. Esimerkiksi EU:n lähteistä saatavat rahat ovat johtaneet tarjontalähtöiseen kehittämiseen. Seurojen ja yhdistysten painoarvo kunnissa sanelee usein myös järjestyksen ulkoilun kehittämisessä. Kuntien käytännöt vaihtelevat suuresti.

Kysyntälähtöisyys on pääosin myönteinen asia, sillä ulkoilupalveluja luodaan näin vain tarpeeseen. Kysyntälähtöisyyden yleisyys osoittaa, että ulkoilijoiden, seurojen ja järjestöjen kannattaa olla aktiivisia. Pitkällä tähtäimellä myös tarjontalähtöisyys on kuitenkin tärkeää, sillä jos kunnassa ei harjoiteta ennakoidua ulkoilun kehittämistä, voidaan menettää monia mahdollisuuksia tulevaisuudessa. Erityisesti kaavoituksessa on syytä ennakoita tulevia ulkoilutarpeita ja varata näille sopivia alueita ennen kuin alueet menetetään muuhun maankäyttöön. Asian tärkeys korostuu kasvukunnissa. Tarjontalähtöisellä kehittämisellä voidaan vaikuttaa siihen, että koko yhdyskuntarakenne kehittyy ulkoilumahdollisuuksia paremmin palvelevaksi. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi asuinalueiden ja virkistysalueiden sijaintia toisiinsa nähden. LVVI-tutkimuksen myötä vastaisuudessa on käytettävissä tutkimustuloksia kysynnän kehityksestä verrattuna tarjonnan nykytilaan. Kaavoituksen aikatahtain ulottuu muutamasta vuodesta aina pariinkymmeneen vuoteen asti, joten siinä on tukeuduttava voimakkaasti tutkimustietoon tulevaisuuden ulkoilutarpeiden ennakoimiseksi.

4.2 Ulkoilumahdollisuuksien nykytila ja kehittämistarpeet

Ulkoilumahdollisuuksien nykytilaa ja kehittämistarpeita käsittelevät tulokset perustuvat kunnista kerättyjen tietojen analysointiin ja ulkoilukonsulteille tehtyihin haastatteluihin. Tämän osion vastaukset perustuvat siis sekä viranomaisten että ulkoilijoiden näkemyksiin. Lisäksi osiossa on tuotu esille myös LVVI-tutkimuksen tuloksia, sillä ne auttavat hahmottamaan kokonaiskuvan yhdessä SULKA-projektin tulosten kanssa.

4.2.1 Ulkoilumahdollisuuksien nykytila yleisesti

Ulkoilukonsulteilta kysyttiin haastattelussa heidän näkemyksiään ulkoilupaikkojen tasosta, riittävydestä, monipuolisuudesta ja kunnossapidosta sekä pyydettiin arvioimaan ja analysoimaan eroja kuntien välillä. Asteikkona käytettiin: huono-keskinkertainen-hyvä. Ulkoilupaikkojen taso arvioitiin keskinkertaiseksi. Kaupunkikunnissa taso arvioitiin paremmaksi kuin maaseutukunnissa. Kuntien välillä ei tässä suhteessa ollut kuitenkaan suuria vaihteluita.

Ulkoilupaikkojen monipuolisuus arvioitiin useimmiten välille huono-keskinkertainen vastausten vaihdellessa paljon kuntien välillä. Myös ulkoilupaikkojen riittävyden suhteen ilmeni suuria eroja kuntien välillä. Riittävyys arvioitiin yleisesti ottaen suhteellisen hyväksi vastausten ollessa pääosin välillä keskinkertainen-hyvä. Ulkoilupaikkojen määrän lisäämisen sijasta tulisikin panostaa

ulkoilumahdollisuuksien monipuolisuuden ja erityisesti tason parantamiseen. Jälkimmäiseen liittyy oleellisesti kunnossapidon parantaminen. Ulkoilupaikkojen Kunnossapidossa arvioitiinkin olevan paljon ongelmia. Vastaukset asettuivat keskinkertaisen tasolle eikä niissä juuri ollut vaihtelua kuntien välillä.

4.2.2 Ulkoilumahdollisuuksien nykytila ja kehittämistarpeet aihealueittain

Ulkoilukatselmuksissa tutkitut asiat jäsenneltiin kuuteen kohtaan:

1. Virkistysalueet
2. Ulkoilureitit
3. Ulkoilukeskukset
4. Luonnonsuojelualueet ja luontokohteet
5. Muut ulkoilukohteet ja asiat
6. Tiedottaminen ja markkinointi

Seuraavassa on käsitelty nykytila ja kehittämistarpeet näiden otsikoiden mukaan jaoteltuna. Jäljempänä nykytila ja kehittämistarpeet käsitellään vielä tarkemmin tärkeimpien ulkoilulajien kohdalta.

Määrällisesti selvästi eniten kehittämistarpeita oli tiedottamisessa ja markkinoinnissa, toiseksi eniten kehittämis ehdotuksia saivat ulkoilureitit. Muiden aiheiden kohdalla kehittämis ehdotusten määrä oli huomattavasti vähäisempi.

4.2.2.1 Virkistysalueet

Nykytila

Virkistysalueita on määrällisesti tarpeeksi, mutta niiden taso ei useinkaan ole kovin hyvä. Joissakin kunnissa keskustojen ja taajamien ympäristössä myös alueiden määrä koetaan riittämättömäksi. Selkeä puute on, että monilla kaupunki- ja taajama-alueilla alueet muodostavat liian vähän viherkäytäviä. Myös virkistysalueiden asteittainen supistaminen muuta maankäyttöä varten on valitettavan yleistä. Hyvin hoidetuilla virkistysalueilla on kokemusten mukaan paljon käyttäjiä.

Kehittämistarpeet

Virkistysalueiden kunnossapitoon ja palvelurakenteeseen tulee kiinnittää enemmän huomiota. Hoito- ja käyttösuunnitelmat ovat kehittämistyössä tärkeitä. Tason nostaminen jo olemassa olevilla alueilla ja viherkäytävien luominen keskustoista laajemmille virkistysalueille on myös tärkeää. Uusia virkistysalueita tarvitaan kasvukunnissa ja niiden tulee mahdollisuuksien mukaan linkittyä jo olemassa oleviin ulkoilualueisiin. Virkistysalueiden tulee perustua todellisiin ulkoilun tarpeisiin, eikä esimerkiksi asuinalueiden reservinä olemiseen.

Rannat ovat useilla alueilla liian täyteen rakennettuja. Vesistöretkeilyä varten tulee varata enemmän virkistysalueita. Tämä on tarpeen erityisesti lähellä suuria asutuskeskuksia, mutta myös syrjäisemmällä maaseudulla mökkiytyminen uhkaa paikoitellen sulkea virkistyskelpoiset rannat. Ylikunnallista yhteistyötä tarvitaan. Esimerkiksi Uudellamaalla virkistysalueyhdistys on hankkinut paljon alueita

kansalaisten käyttöön, samantapaista mallia voisi soveltaa muissakin maakunnissa.

Kaavoituksella on tärkeä rooli virkistysalueverkoston kehittämisessä. Maakuntien liittojen ja kuntien on kartoitettava olemassa olevat vapaat rannat sekä viherkäytävätarpeet ja -mahdollisuudet erityisesti kasvukeskuksissa ja niiden lähialueilla. Tarpeelliset alueet on syytä varata maakunta- ja kuntakaavoissa virkistysalueiksi. Kuntalaisten on oltava aktiivisia sekä kaavoitusprosessissa että sen jälkeen. Kaavamerkinnän jälkeen alue täytyy toteuttaa ja myös tähän prosessiin ulkoilijat voivat vaikuttaa paljon.

4.2.2.2 Ulkoilureitit

Nykytila

Määrällisesti ulkoilureittien tilanne on kohtuullinen, mutta niiden laatu on usein heikko. Reittien saavutettavuudessa ja kunnossapidossa on myös paljon parannettavaa. Lähireittien kannalta tilanne on suuremmissa kunnissa parempi sekä määrän että laadun suhteen. Suuremmissa kaupungeissa ristiriidat reiteillä eri lajien ja maanomistajien välillä ovat usein voimakkaampia. Joillakin alueilla on puutetta talvella käytettävistä reiteistä asutusalueilla ja niiden tuntumassa.

Kehittämistarpeet

Reittien kunnossapidon järjestäminen, verkostoitumisen edistäminen, palveluiden lisääminen ja pysyvyyden varmistaminen ovat keskeisiä kehittämistarpeita. Myös reittien opastusta ja viitoitusta on useimmilla alueilla parannettava. Suomessa onkin ensisijaisempaa parantaa reittien laatua kuin lisätä niiden määrää.

Reittien varsilla olevia palveluita tulee sijoittaa erityisesti reittien risteyskohtiin, joissa niitä voivat käyttää mahdollisimman monen eri lajin harrastajat, kuten kävelijät, pyöräilijät, melojat, hiihtäjät ja moottorikelkkailijat. Palveluilla tarkoitetaan esimerkiksi taukopaikkoja, tulipaikkoja ja laavuja. Lisäksi reittien varsille tarvitaan selkeästi enemmän myös maksullisia palveluita. Näistä hyvänä esimerkkinä ovat maatilojen kahvi-, ruoka- ja majoituspalvelut.

Reittiverkostojen luominen on koettu monissa kunnissa tärkeäksi. Reitistöjä on pyrittävä yhdistämään esimerkiksi yhdysreiteillä, mutta uusia reittejä suunniteltaessa on aina oltava selvyys reittien tarpeesta ja vetovoimasta. Myös kevyenliikenteen väylien tulisi liittyä verkostoihin.

Ulkoilureitistöjen pysyvyyden varmistamiseen on kiinnitettävä aiempaa enemmän huomiota. Reitistöjä on usein toteutettu löyhin suullisin ja kirjallisin sopimuskäytännöin, jolloin yhdenkin maanomistajan vaihtuminen tai mielipiteen muuttuminen voi aiheuttaa reitin katkeamisen. Ulkoilureitit ja erityisesti ladut vaativat aina merkittäviä investointeja, joiden mielekkyys on kyseenalaista, ellei reitin pysyvyyttä ole varmistettu. Ulkoilureittitoimitus on ainoa varma keino pysyvyyden varmistamiseen. Ulkoilureittitoimitus ei välttämättä ole pakonomainen toimitusmenettely, vaan se voidaan tehdä myös kirjaamisluonteisena sen jälkeen kun sopimukset on kaikkien maanomistajien kanssa ensin tehty vapaaehtoiselta pohjalta. Reittitoimitusta tulee vakavasti harkita myös esim. tapauksissa, joissa

pieni osa maanomistajista estää kesäreitin tai ladun tarkoituksenmukaisen linjauksen. Reittien toteuttamisessa on kuitenkin aina eduksi, jos maanomistajat ja kyläyhdistykset otetaan heti alussa mukaan toiminnan suunnitteluun.

Vesireittien mahdollisuuksia ei ole hyödynnetty riittävästi, sillä sekä meloen että soutaen kuljettaville vesireiteille on runsaasti kysyntää. Vesireittien perustaminen on muihin reitteihin verrattuna usein paljon helpompaa ja halvempaa, sillä maanomistuksen kanssa joudutaan tekemisiin vain rantautumispaikkojen osalta. Maanomistukselle aiheutuva rasitus on alaltaan pienempi ja sen kohdentumisessa on enemmän vaihtoehtoja maalla kulkevaan reittiin verrattuna. Jokireiteillä kalastuksen ja melonnan välille on noussut joillain alueilla ristiriitoja, kun uittoa varten peratut joet on ennallistettu siten, että ne eivät enää sovellu melontaan. Jokireiteillä on myös huomioitava, että osa melojista ei halua laskea koskia, minkä vuoksi jokamiehen oikeuteen perustuva rannalla kulkeminen tulisi näillä kohdin turvata.

Eri ulkoilulajien harrastajat haluaisivat usein omat reittinsä. Tiettyjen lajien, kuten ratsastuksen, osalta yhteensovittaminen muiden ulkoilumuotojen kanssa on vaikeaa. Alueille, joihin kohdistuu suuria ulkoilupaineita, voidaan eri lajeille perustaa omia reittejä, mutta muutoin on pyrittävä sovittamaan useita lajeja samalle reitille aina kun se on mahdollista. Vesistöreittien yhteiskäyttö muiden lajien kanssa tapahtuu rantautumispaikkojen palveluiden kohdalla.

Keskeinen ongelma kaikilla reiteillä on kunnossapidon järjestäminen. Erityisesti ongelma koskee useiden kuntien alueella kulkevia pitkiä vaellus- ja retkeilyreittejä. Kunnossapito on usein puutteellista reitin rakenteiden, palveluiden ja opasteiden osalta. Ratkaisu kunnossapidon järjestämiseen voidaan löytää joko kunnan sisäisesti tai alueellisesti. Tärkeintä on kuitenkin aina kunnossapidon vastuuttaminen. Kunnossapito ja sen rahoitus täytyisi pystyä ratkaisemaan jo reittiä suunniteltaessa.

Kuntien ja maakuntien liittojen on nähtävä ulkoilureittien suuri merkitys perusinfrastruktuurina. Asuinalueiden lähireittien kehittäminen on erityisen tärkeää, mutta myös viikonloppu- ja loma-aikojen tarpeita palvelevia reitistöjä on kehitettävä. Käyttäjämääriin suhteutettuna reitistöihin investoidaan Suomessa aivan liian vähän. Esimerkiksi sisäliikuntahalleissa kustannukset yhtä käyttökertaa kohti ovat usein yli satakertaiset verrattuna ulkoilureitteihin.

EU:n rahoituslähteistä on vielä lähivuosina saatavilla runsaasti rahoitusta reittien suunnitteluun ja rakentamiseen. TE-keskukset, maakuntien liitot, alueelliset ympäristökeskukset sekä alueelliset toimintaryhmät voivat antaa asiasta tarkempaa tietoa. Ulkoilureitistöjen kehittämisestä saa lisätietoa Suomen Ladun Poluista reiteiksi -projektin Internet sivuilta osoitteesta: www.suomenlatu.fi/poluistareiteiksi.

4.2.2.3 Ulkoilukeskukset

Nykytila

Ulkoilukeskuksia on Suomessa määrällisesti melko paljon. Niitä omistavat muun muassa kunnat, kaupungit, erilaiset yhdistykset, seurakunnat, yksityiset henkilöt ja

yrietykset. Valtaosa keskuksista on rakennettu 1960 – 70-luvuilla, joten ne ovat melko vanhoja ja usein korjausten ja uudistusten tarpeessa. Kuntien ulkoilukeskuksiin budjetoimat varat riittävät yleensä rakennusten normaaliin kunnossapitoon, mutta eivät laajempiin peruskunnostustöihin. Yhdistysten ja seurojen majoilla ongelmana taas ovat perustajajäsenten ikääntyminen ja nuoren, innokkaan talkooväen puuttuminen.

Useat keskuksat ovat avoinna kaikille ulkoilijoille ainoastaan hyvin lyhyen aikaa vuodesta tai eivät ollenkaan. Esimerkiksi hiihtomajat ovat yleisesti avoinna ainoastaan hiihtokauden viikonloppuina ja vain hiihtolomien aikaan myös arkisin. Metsästysseurojen majat ovat käytössä syksyn metsästyskaudella lähes päivittäin, muulloin lähes käyttämättä. Useita ulkoilukeskuksia voitaisiin suhteellisen pienin investoinnein käyttää huomattavasti enemmän ja monipuolisemmin kuin mitä nykyään tapahtuu.

Kehittämistarpeet

Ulkoiukeskukset ovat eri tavoin liikkeellä olevien retkeläisten, harrastajien ja kuntoilijoiden tärkeitä lepopaikkoja. Keskuksissa on usein aukioloaikana tarjolla kahvia ja virvokkeita. Keskuksat muodostavat myös tärkeän sosiaalisen tapaamispaikan. Hyvin hoidettu, siisti ja sopivalla paikalla sijaitseva ulkoilukeskus reitistöineen voi olla motiivi lähteä ulkoilemaan ja kannustaa siten ihmisiä liikunnan pariin.

Ulkoiukeskusten toimintaa tulisi ympärivuotistaa mahdollisuuksien mukaan. Keskuksen pitäjäksi voidaan palkata esimerkiksi työllistämistuen avulla pitkäaikaistyöttömiä, jolloin työntekijän palkkaamisesta aiheutuvat kulut kunnalle tai järjestölle eivät muodostu kohtuuttoman korkeiksi. Palkattu työntekijä mahdollistaa usein majan säännölliset aukioloajat.

Ulkoiukeskusten ympärillä tulee olla monipuoliset ja tasokkaat reitit sekä ainakin pelikenttä tavallisimpien palloilulajien harrastamista varten. Olemassa olevista rakennuksista on hyötyä ainoastaan, jos niiden kunnostustyöt tehdään ajallaan siten, että tilat säilyvät toimivina ja viihtyisinä. Keskuksen ympärivuotista toimintaa tukee myös erilaisten kurssien, kerhojen, perhejuhlien ja iltatilausuuksien järjestäminen. Mikäli maja sijaitsee järven rannalla, tulee vesistöä hyödyntää mahdollisuuksien mukaan. Siisti uimapaikka houkuttaa ulkoilijoita kesäisin ja yhä suosituimmaksi tullut avanto talvisin. Keskuksissa tulisi järjestää myös erilaisia tempauksia ja tapahtumia, joiden yhteydessä voidaan kerätä varoja tilojen kunnossapitoon.

Erityisesti pienillä paikkakunnilla ulkoilukeskuksia kannattaisi hoitaa ja käyttää mahdollisimman monia paikallisia toimijoita hyödyttävällä tavalla ja unohtaa sisäänpäin kääntynyt, tiukka "meidän ulkoilumaja" –ajattelu. Majan käyttöastetta lisää, mikäli esimerkiksi 4H-kerho, luonnonsuojeluyhdistys tai partiolaiset voivat kokoontua tiloissa tai jos paikallinen eräyrittäjä voi vuokrata tiloja omille ryhmilleen saunapaikaksi. Tällöin tiloja hyödyntävät maksavat keskuksen kunnossapitäjälle käyttämistään palveluista.

Taajamia kiertävien ulkoilureittien risteyskohtiin tulisi suunnitella vielä uusia ulkoilukeskuksia. Keskuksen tai pienienkin kotien ja laavujen rakentaminen vilkastuttaa usein jo olemassa olevien reittien käyttöä. Uusien rakennusten

sijoitteluun suhteessa vesistöihin, asutukseen ja ulkoilureitistöihin tulee kiinnittää erityistä huomiota. Ulkoilukeskukseen tai sen välittömään läheisyyteen tulisi olla helppoa päästä julkisilla kuluneuvoilla. Myös tilojen ja ympäristön huollon kannalta tulisi yhä enemmän kiinnittää huomiota hyvään, perille asti johtavaan tiehen sekä vesi- ja jätehuollon suunnitteluun.

Ulkoilukeskuksen ja siellä järjestettävien toimintojen markkinointia helpottaa hyvin hoidettu tiedotustoiminta. Ulkoilukeskusten tulisi olla esillä nykyistä enemmän paikallisessa lehdistössä, ilmoitustauluilla ja radiossa. Keskuksissa järjestettävistä tapahtumista ja niihin liittyvistä uutisista tulisi laatia tiedotusvälineille jaettavia tiedotteita. Myös tapahtumien jälkeen tehtävään tiedottamiseen eli niin kutsuttuun tapahtumien "jälkihoitoon" tulisi kiinnittää nykyistä enemmän huomiota. Viitoitukseen ulkoilukeskukseen johtavien teiden varsilla, majan piha-alueella sekä sieltä lähtevien ulkoilureittien varsilla tulisi panostaa selvästi nykyistä enemmän. Suomen Latu julkaisee keväällä 2002 "Ulkoilumajojen kehittämisoppaan", jossa eritellään yksityiskohtaisia esimerkkejä ulkoilun tukikohtien kehittämiseksi.

4.2.2.4 Luonnonsuojelualueet ja luontokohteet

Nykytila

Ulkoilijan kannalta luonnonsuojelualueiden ja luontokohteiden määrä ja laatu ovat useissa kunnissa suhteellisen hyvät, mutta toisaalta monista kunnista saatiin myös päinvastaisia vastauksia. Viime aikoina ulkoilupalveluiden tilanne suojelualueilla on kuitenkin monilta osin parantunut, esimerkiksi lintutornien määrää on lisätty. Houkuttelevat luontokohteet ovat yleensä ulkoilureittien kannalta merkittävä käyttöä lisäävä tekijä.

Kehittämistarpeet

Luonnonsuojelualueet ja luontokohteet ovat vetovoimaisia ulkoilualueita. Ulkoilun kehittämisessä on muistettava suojelualueiden ensisijainen tarkoitus. Suojelukohteen herkkyys ulkoilun aiheuttamalle häiriölle määrittää ulkoilumahdollisuuksien laajuuden. Suojeluarvojen säilyttämiseksi näillä alueilla tarvitaan hyviä reittejä ulkoilun ja kulutuksen ohjaamiseksi. Ulkoiluun voidaan kytkeä myös ympäristökasvatusta esimerkiksi luontopolkujen ja luontokoulujen muodossa, jolloin ulkoilu voi edistää myös suojelun tavoitteiden toteutumista.

Kunnista kerätyissä vastauksissa korostettiin ulkoilupalveluiden lisäämisen merkitystä suojelualueille. Ehdotuksia esitettiin muun muassa luontopolkujen ja lintutornien määrän lisäämisestä. Näiden tavoitteiden toteuttamisessa tuskin ilmenee suuria ristiriitoja. Myös suojelualueiden kunnossapidon ja tiedottamisen puutteista huomautettiin usein. Luonnonsuojelun lisäksi vastauksista nousi esille niin kutsuttujen kulttuuripolkujen tarve. Koska suojelualueet ovat vetovoimaisia kohteita, niiden palveluita luotaessa on otettava huomioon ulkoilun ja matkailun vaatimukset. Suojelualueille on parasta tehdä hoito- ja käyttösuunnitelmat, joilla ulkoilupalvelut voidaan järjestellä toimiviksi. Suunnitelmien laatimiseen tulisi ottaa mukaan myös ulkoilijoiden tai ulkoilujärjestöjen edustajia.

4.2.2.5 Tiedottaminen ja markkinointi

Nykytila

Selvästi eniten puutteita ilmeni kuntien ulkoilupaikkoja koskevassa tiedotuksessa ja markkinoinnissa. Puutteet koskivat kaikkia ulkoilulajeja ja tilanne oli yhtä huono kaikissa kunnissa muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Opastustaulujen ja viittojen puutteellisuus on pahin yksittäinen epäkohta. Pohjois-Suomen matkailukeskukset poikkeavat tässä suhteessa selvästi edukseen ja toimivat esimerkkinä muille. Useissa kunnissa oli käynnissä ulkoilukarttojen tekeminen tai uudistaminen, mikä tuonee parannusta tilanteeseen. Eri puolilla Suomea on kuitenkin yhä runsaasti kuntia, joissa ei ole saatavilla minkäänlaista karttaa edes tärkeimmistä ulkoilureiteistä. Internettiä hyödynnetään kunnissa yhä enemmän ulkoilupalveluista tiedotettaessa.

Kehittämistarpeet

Pienissäkään kunnissa ei pidä luottaa siihen, että kaikki tietävät ulkoilupaikoista ja -palveluista. Kasvukunnissa ulkoilupalveluita koskeva tiedottaminen ja markkinointi on vielä tärkeämpää uusien asukkaiden kannalta. Matkailun kehittämiseen panostavissa kunnissa tiedottamiseen ja markkinointiin on selkeästi taloudellinenkin ylläke. Tiedottamisen ja markkinoinnin kehittäminen on halpa keino parantaa ulkoilun palvelutasoa.

Lähes kaikissa kunnissa tarvitaan lisää opasteita ulkoilupaikoille. Opastuksen ulkoilupaikoille ja -alueille tulisi alkaa jo keskusta-alueen teiden varsilta, sekä linja-auto- ja rautatieasemilta lähtien. Opastuksen on kestävä mahdollisimman hyvin myös ilkalta ja sään ja ajan kulutus. Ulkoilupaikkojen opasteiden tulisi olla nykyistä selkeämpiä. Maantienlaitakylteissä tulisi mainita alueen nimi sekä käyttötarkoitus (Esimerkiksi Luukkaan ulkoilualue). Reittien lähtöpisteissä oleviin opasteisiin tulisi aina merkitä reitin vaikeusaste. Myös opasteiden kohdalla on tärkeää nimetä kunnossapidosta vastaava taho.

Karttojen saatavuus kunnissa vaihtelee suuresti. Joissain kunnissa ei ole lainkaan latukarttaa. Kunnan latukartan laajasta jakelusta on syytä pitää huolta ja se olisi hyvä julkaista myös internetissä ja paikallislehdissä. Myös suunnistuskartoilla voisi olla laajempaa käyttöä ulkoilijoiden keskuudessa. Suunnistuskarttoja on tehty paljon ja ne ovat yleisesti ottaen erittäin hyviä. Ongelmana on niiden vaikea saatavuus. Monikäytön mahdollistamiseksi tulisi kiinnittää huomiota myös karttojen alueelliseen kattavuuteen. Suomen ympäristökeskuksen ja Jyväskylän yliopiston piakkoin valmistuvat ulkoilupaikkojen paikkatietorekisterit antavat paremmat mahdollisuudet myös karttojen tekemiseen.

4.2.3 Nykytila ja kehittämistarpeet ulkoilulajeittain

LVVI-tutkimuksen mukaan lähes kaikki suomalaiset osallistuvat jollakin tavoin ulkoiluun vuoden aikana ja kaksi kolmesta harrastaa ulkoilua viikoittain. Suosituimpia ulkoiluharrastuksia ovat kävely, luonnon vesissä uinti, mökkeily, marjastus, pyöräily, kalastus, veneily, hiihto ja sienestys.

SULKA-projektissa ulkoilulajeista eniten kehittämistarpeita kohdistui hiihtoon, kävelyyn, patikointiin, vaellukseen ja pyöräilyyn. Näistä patikointia ja vaellusta lukuun ottamatta muut kuuluvat kymmenen yleisimmän ulkoilulajin joukkoon Suomessa. Ulkoilupaneeleissa esille nousseisiin lajeihin vaikutti se, että järjestäjänä oli Suomen Latu ja järjestölle tunnusomaisten lajien harrastajia osallistui tilaisuuksiin suhteellisesti hieman enemmän kuin muista lajeista kiinnostuneita. Seuraavassa käsitellään SULKA-projektin tärkeimpien lajien nykytila ja kehittämistarpeet.

4.2.3.1 Hiihto

Nykytila

Yleisesti ottaen hiihtomahdollisuudet kunnissa ovat melko hyvät ja valaistujen latujen määrä on lisääntynyt viime vuosina. Latujen olisi kuitenkin sovelluttava nykyistä paremmin kuntohiihtäjille. Latujen kunnossapidossa esiintyy toisinaan ongelmia resurssipulan vuoksi. Talkootyön määrä on pienemmissä kunnissa valtava, sillä usein myös valaistut ladut ovat kylätoimikuntien tai järjestöjen hoidossa. Maaseudulla kyläkoulujen yhteydessä olevien latujen merkitys on usein suuri. Monilla kunnilla on ollut ongelmia maanomistajien kanssa latu-uria perustettaessa. Kunnissa pidetään hiihdon edellytysten kehittämismahdollisuuksia hyvinä.

LVVI-tutkimuksen mukaan hiihtoa harrastaa nykyisin 46 % kaikista suomalaisista. Määrä ei ole muuttunut vuodesta 1991. Nuorista 15 – 24-vuotiaista 51 % harrastaa hiihtoa ja 24 – 64-vuotiaistakin vielä lähes puolet. Vanhemmasta ikäluokasta, 65 – 74-vuotiaista hiihtoa harrastaa enää 22 %. Miehistä hiihtoa harrastaa hieman useampi kuin naisista. Eniten hiihtoa harrastetaan 4 000 - 10 000 asukkaan kunnissa ja vähiten yli 100 000 asukkaan kunnissa. Alle 4000 asukkaan kuntien vähäinen hiihdon harrastajamäärä herättää kysymyksiä, onko näissä kunnissa huonot ladut vai onko niissä esim. sellainen ammattijakauma mikä vaikuttaa harrastukseen osallistumisen? LVVI-tutkimuksen mukaan maan eri osissa on eroja hiihdon harrastusmäärissä: Pohjois-Suomessa noin 59 %, Itä-Suomessa 56 % ja Etelä-Suomessa noin 40 % asukkaista harrastaa hiihtoa.

Kehittämistarpeet

Hiihtolatujen määrään ja laatuun on syytä edelleen panostaa erityisesti niillä alueilla, joilla väestön määrä lisääntyy. Hiihdon harrastajien määrä ei näytä ainakaan vähenevän. Lisäksi on huomioitava, että hiihdon harrastusmahdollisuuksiin ja -määriin voidaan muista Suomen suosituimmista ulkoilulajeista poiketen vaikuttaa helposti latuja tekemällä.

SULKA-projektin tulosten mukaan erityisesti helppoja latuja tarvittaisiin lisää. Kilpalatujen rinnalle voidaan usein rakentaa helpompia latuja siten, että samat palvelut ovat molempien latujen käytössä. Halpa ratkaisu on tehdä oikolatuja vaativampien latujen mäkien ohitse. Helppoja latuja tulisi lisäksi tehdä enemmän jälle, golfkentille ja auraamattomille pelloille.

Lasten "hiihtomaita" toivottiin lisää useissa kunnissa ja niitä pitäisikin rakentaa enemmän koulujen ja päiväkotien läheisyyteen. Hiihtomaasta ei tarvitse tehdä isoa, sillä pienelläkin alueella lapset voivat harjoitella hiihdon perustaitoja.

Yhdyslatuja ja pitkiä perinteisen tyylin latuja ulkoilijat toivoivat lisää ja niin sanottujen maisemalatujen merkitystä korostettiin. Ulkoilijat kaipaavat lähiympäristöönsä enemmän pitkiä, helppoja latuja, joilla voidaan viikonloppuisin tehdä päiväretkiä. Pidempiä hiihtolenkkejä halutaan tehdä muutoinkin kuin lomalla Lapin hiihtokeskuksissa. Luistelu-uria ei välttämättä tarvita kaikilla pidemmällä laduilla, jolloin myös latupohjan korvauksissa ja ladun kunnossapitokustannuksissa voidaan säästää. Pitkät ladut voidaan myös pitää auki vain viikonloppuisin. Esimerkillisenä latuna voidaan mainita Tampereen Taivalpirtin suosittu ja tunnelmallinen metsälatu.

Hiihdon kehittämis ehdotuksia tuli paljon ja osa niistä oli varsin yksityiskohtaisia. Esimerkiksi kulkusuunta –merkkien yleisempää käyttöä toivottiin. Laduista tiedottamista ja opasteiden parantamista korostettiin usein. Latujen varsille kaivattiin selkeitä kilometriopasteita ja risteysopasteita. Lisäksi ehdotettiin, että koiran kanssa hiihtäville määriteltäisiin omat vuorot laduille. Hiihtokautta voitaisiin pidentää lisäämällä latujen lumetusta kaikkein suosituimmilla alueilla hyödyntämällä esimerkiksi tekojääradoilta kertyvää siirtolunta.

Hiihtolatuja perustettaessa kuntien tulisi yleensä käyttää ulkoilureittitoimitusta. Tällä varmistetaan latupohjan pysyvyys kunnan käytössä ja saadaan latu toteutettua, vaikka yksittäiset maanomistajat sitä vastustaisivatkin. Metsäautoteitä käytetään useilla alueilla latupohjina. Tämä on usein tarkoituksenmukaista turhien latuaukkojen raivaamisen välttämiseksi, mutta käytäntö voi aiheuttaa tien pitäjälle aurasongelmia. Myös yli- ja alikulkuja toivottiin lisää, koska usein tiet ovat vaaran paikkoja suosituilla latureiteilla.

4.2.3.2 Kävely

Nykytila

Kävelyn osalta harrastuspaikkojen eli reittien riittävyys on nykyisin suhteellisen hyvä. LVVI-tutkimuksen mukaan kävelyä ulkoilumielessä harrastaa neljä viidesosaa ja kävelylenkkeilyä kaksi kolmasosaa suomalaisista. Kävelylenkkeilyssä eli niin sanotussa kuntokävelyssä harrastuskertoja on keskimäärin peräti 113 vuodessa, kun esim. hiihdossa vastaava luku on 10. Yhden päivän aikana tapahtuvaa patikointia harrastaa neljäsosa ja erävaellusta 8 % suomalaista. Retkeilyn harrastajien määrät ovat pysyneet samoina viimeiset kymmenen vuotta. Hiihdon tapaan miehet harrastavat naisia enemmän retkeilyä, mutta tavallisen kävelyn osalta tilanne on päinvastainen. Erävaellus on nuoremmassa ikäluokissa vanhempia ikäluokkia huomattavasti suosittumpaa, mutta patikoinnissa tilanne on ikäluokkien välillä tasainen. Tavallisessa kävelyssä harrastajamäärät pysyvät suhteellisen tasaisena läpi ikäluokkien.

Sauvakävelystä on syntynyt oma vahva kulttuuri kävelyn yhteyteen. Sauvakävelyä ei tiedetty ottaa vielä vuosina 1998 - 2000 toteutetussa LVVI tutkimuksessa huomioon. Suomen Ladun syksyllä 2001 teettämän puhelinhaastattelun mukaan yli 15 vuotiaista suomalaista noin kymmenesosa eli 480 000 henkilöä harrastaa

sauvakävelyä säännöllisesti. Reilu neljännes suomalaisista on kokeillut sauvakävelyä viimeksi kuluneen vuoden aikana.

LVVI-tutkimuksen mukaan pienimmissä kunnissa harrastetaan kävelyä hieman vähemmän kuin suuremmissa, mutta erot ovat pienet. Patikoinnissa ja erävaelluksessa kuntakoko ei vaikuta harrastajamääriin juuri ollenkaan. Kuntamuodolla (kaupunkimainen, taajaan asuttu tai maaseutumainen) ei ole merkitystä minkään kävelylajin harrastajamääriin. Tavalliseen kävelyn harrastamiseen maantieteellinen sijainti ei näytä juuri vaikuttavan, kävelylenkkeilyä kuitenkin harrastetaan Pohjois-Suomessa hieman vähemmän kuin muualla Suomessa. Patikointi ja erityisesti erävaellus ovat Pohjois- ja Itä-Suomessa suositumpia kuin muualla. Suomalaiset näyttävät kävelylajien osalta olevan suhteellisen tasavertaisessa asemassa, tosin patikoinnin ja erävaelluksen takia osa joutuu matkustamaan kauemmaksi päästäkseen hyviin harrastuspaikkoihin.

Kehittämistarpeet

Kävely ei välttämättä vaadi erikseen tehtyjä väyliä, mutta kävelyteiden sijainnilla ja luonteella on merkitystä. Jossain kunnissa pääosa kävelylenkeistä tehdään valtatien pientareella, kun taas joissain kunnissa kävellään pääosin viihtyisiä ulkoilureittejä ja kevyenliikenteen väyliä pitkin. Vaikka kävely on suosittua kaikissa kunnissa, kävelyreittejä on useissa kunnissa tarpeen lisätä ja parantaa. Kävely on niin suosittua, että kävelyreitteihin investointi on joka tapauksessa pieni panostus suhteessa käyttäjämääriin.

Patikointi on tavalliseen kävelyyh verrattuna huomattavasti tarjontalähtöisempää ulkoilua. Patikoinnin tilanne on hiihdon kaltainen eli tarjontaa lisäämällä voidaan saada suurempia harrastajamääriä. Erävaellukseen puolestaan on vaikea vaikuttaa ja erävaeltajien määrä pysynee jatkossakin nykyisellä tasolla. Erävaeltajia palveleva infrastruktuuri on pääosin valtion hoidossa. Patikoinnissa on suuri kasvupotentiaali, siihen voidaan vaikuttaa paitsi reittejä, myös niiden varrella olevia palveluja lisäämällä ja parantamalla. Patikointi ja vaellus eivät ole yleensä lähiliikuntalajeja, minkä vuoksi niiden kehittämisessä painavat enemmän myös matkailulliset näkökulmat. Kasvupotentiaalinsa ja tarjontalähtöisyytensä vuoksi patikointi voidaankin nähdä myös merkittävänä matkailutulojen tuojana.

Retkeilyreittien kunnossapito ja palveluiden saaminen reittien yhteyteen kaipaavat kehittämistä. Myös reittien vetovoimaisuutta on tarpeen parantaa. Reittiä ei esimerkiksi välttämättä kannata rakentaa ollenkaan, jos se tehdään sähkölinjan alle eikä sillä ole edes yhdysreittein roolia. Reitti on linjattava houkuttelevien luonto- ja maisemakohteiden kautta, jotta sillä olisi käyttäjiä. Ulkoilureittitoimitustakin on voitava käyttää, jos vetovoimaisen ja tarpeellisen reitin perustaminen sitä vaatii.

SULKA-katselmuksissa tuli useita ehdotuksia talviaikaan käytettävissä olevista ja maastoon sijoitetuista kävelyreiteistä, jotka olisivat erillään hiihtoladuista. Myös näköalapaikkojen raivaamista ehdotettiin usein. Lähireiteille kaivattiin myös kapeampia polkuja pururatojen lisäksi ja liikuntarajoitteisten tarpeiden huomioimista korostettiin.

4.2.3.3 Pyöräily

Nykytila

Pyöräilyä on kehitetty voimakkaasti viime vuosina ja kevyen liikenteen väyliä on rakennettu koko maassa paljon. Erityisesti länsirannikolla pyöräilyn edellytykset ovat hyvät sekä maaston tasaisuuden että reittien suhteen. LVVI:n mukaan vuonna 1991 pyöräilyä harrasti 66 % suomalaisista, mutta nyt luku on enää 55 %. Luvut koskevat vapaa-ajan pyöräilyä eli työ- ja asioimismatkoja niihin ei ole laskettu. Vaikka tuloksissa voi olla tutkimuksen tekotavoista johtuvia poikkeamia, näyttää siltä, että pyöräilyn harrastaminen on selvästi vähentynyt.

Kehittämistarpeet

Koska pyöräily on viimeisen kymmenen vuoden aikana vähentynyt lajin harrastuspaikkojen ja -välineiden parantumisesta huolimatta, sen harrastamisen lisääminen edellyttäne tiedottamista ja asennekasvatusta. Tällä hetkellä pyöräilyä kehitetään Suomessa muutaman laajan projektin avulla voimakkaasti.

Pyöräilyn kehittämistarpeet liittyvät erityisesti kevyenliikenteen väylien rakentamiseen. Kevyenliikenteen väyliä tulisi saada lisää erityisesti asuinalueiden ja keskustojen välille, työmatkapyöräilyn kannustamiseksi. Pyöräilyssä tarjonta luo kysyntää patikoinnin tapaan. Tästä hyvänä esimerkkinä on Oulun kaupunki, jossa on panostettu laadukkaiden kevyen liikenteen väylien rakentamiseen. Oulussa työmatkoja pyöräillään nyt enemmän ja kuljetut matkat ovat pidempiä kuin muissa kunnissa. Kevyenliikenteen väyliä ei tulisi sijoittaa välittömästi autotien viereen. Pienikin melua ja pakokaasuja suodattava viherkaistale lisää kevyenliikenteen väylän viihtyisyyttä huomattavasti. Väylien suunnittelu tulisi tehdä pyöräilijöiden tarpeiden mukaisesti. Erityisesti yli- ja alikulkujen tarve nousi usein esille turvallisuutta ja etenemistä edistävänä seikkana. Maaseutualueilla tunnettiin tarvetta päälystettyjen piennarkaistojen leventämiseen pyöräilyturvallisuuden parantamiseksi.

Asutusalueilta virkistys- ja suojelualueille tulisi päästä hyviä pyöräreittejä pitkin. Myös pidempiä pyöräreittejä kaivattiin yleisesti lisää. Metsäautotiet ovat tärkeitä pitkistä reiteistä tai hiekkateistä pitävälle pyöräilijöille.

Myös maastopyöräilylle haluttiin useissa kunnissa omia reittejä, koska maastopyörät eivät useinkaan sovi retkeilijöiden kanssa samoille reiteille. Pyöräilykarttojen kehittämisestä huomautettiin usein ja tähän onkin katselmuksen teon jälkeen saatu huomattavaa parannusta. Pyöräilyssä on edelleen paljon hyödyntämätöntä potentiaalia asiointi- ja työmatkaliikenteessä sekä matkailussa. Pyöräilyn kehittämisestä saa lisätietoa Suomalaiselta pyöräilykuntien verkostolta Internetistä osoitteesta: <http://www.sll.fi/verkosto/>.

4.2.3.4 Melonta

Nykytila

Melontaan on Suomessa erittäin hyvät mahdollisuudet, järvien ja meren saaristot ja rauhallisesti virtaavat joet tarjoavat suojaisia melontareittejä. Melonta onkin

lisääntynyt viime vuosina. Alueilla, joilla melontaa on herätty kehittämään, on saatu aikaan hyviä tauko- ja rantautumispaikkoja. Myös tapahtumat, kuten Suomi Meloo, Satakunnan Kansansoutu ja Pyhäjokiseudun Melonta ovat lisänneet melonnan suosiota ja lajin tarvitsemia rakenteita. Pääkaupunkiseudulla melonnan seuratoiminta on vilkasta ja melontaa harrastetaan useammin kuin muilla alueilla. LVVI-tutkimuksen mukaan melontaa harrastaa noin 5 % kaikista suomalaista. 15 - 24 vuotiaista lajia harrastaa 10 % eli lajin suosio voi hyvinkin kasvaa tulevaisuudessa.

Kehittämistarpeet

Melonnan tukikohtia ja rantautumispaikkoja sekä näihin liittyviä karttoja ja opasteita tarvitaan lisää. Koskien kunnostuksessa on otettava melojien tarpeet paremmin huomioon. Reittiselvityksiä ja koskiluokituksia tehtäessä on huomioitava turvallisuusasiat nykyistä paremmin. Kosket voitaisiin myös merkitä varoitustauluilla hieman ennen koskea. Melontareittien kehittäminen vaatii usein ylikunnallista yhteistyötä sekä joki- että järviolueilla. Lisäksi melonnan vuokrauspalveluja tulisi kehittää, sillä kanoottien ja kajakkien kuljettaminen ei onnistu julkisissa kulkuneuvoissa, eivätkä monet melojat edes hanki omia harrastusvälineitä. Myös melontareittikarttoja ja –selosteita kaivataan lisää.

Melontaa voitaisiin vielä edistää ja kehittää paljon. Reittien, rantautumispaikkojen ja palvelujen lisäämisen ohella lajia voidaan kehittää muun muassa matkailullisilla melontatapahtumilla, ohjatuilla säännöllisillä iltamelonnoilla ja seikkailumaisilla koskenlaskutapahtumilla.

4.2.3.5 Soutu

Nykytila

Soutuun pätevät monilta osin samat asiat kuin melontaan. Suomessa on erittäin hyvät edellytykset lajin harrastamiselle, mutta kehittäminen on ollut paljolti yksittäisten aktiivisten henkilöiden varassa. Tapahtumat ovat lisänneet myös soudun suosiota ja palveluiden kehittämistä. Erityisesti kirkkovenesoutu on yleistynyt huomattavasti ja siinä on korostunut myös liikunnan sosiaalinen merkitys. Soutuveneily on huomattavasti melontaa suositumpaa, sillä LVVI:n mukaan sitä harrastaa peräti 35 % suomalaisista. Osalla heistä soutu on kuitenkin sangen satunnaista ja se liittyy esimerkiksi mökkeilyyn ja kalastukseen. Soudun harrastaminen ei melonnasta poiketen juurikaan vähene vanhemmissa ikäluokissa.

Kehittämistarpeet

Soudun ja melonnan kehittämisperiaatteet ovat pitkälti yhtenevät. Tukikohtia ja rantautumispaikkoja sekä ylikunnallista yhteistyötä tarvitaan lisää. Myös vuokrauspalveluita on kehitettävä. Retkisoudun kehittämisen kannalta ongelma on vielä myös sopivan välineistön puuttuminen. Jokireiteillä patojen ohitusmahdollisuuksia on myös tarpeen parantaa. Soutuun liittyy vielä paljon käyttämättömiä mahdollisuuksia. Soudun kehittämisestä saa lisätietoa Joensuun yliopiston vesistömatkailuprojektista Internetin osoitteesta: <http://www.matkailu.org/jarvimatkailu>.

4.2.3.6 Uinti

Nykytila

Luonnonvesissä uinti on erittäin suosittua, sillä sitä harrastaa LVVI:n mukaan 68 % suomalaista. Yleisten uimarantojen kunto on valtaosin huono kunnossapidon puutteen vuoksi. Etelärannikolla myös sinilevä on viime vuosina haitannut uimarantojen käyttöä. Avantouinnin yleistymisen on tuonut merkittävästi lisää lajin harrastuspaikkoja viimeisten viiden vuoden aikana. Avantuintipaikkoja on nykyisin lähes kaikissa kunnissa, ja keskimäärin joka toisen paikan yhteydessä on myös sauna. Avantuinti on monille säännöllinen ja merkittävä sosiaalinen tapahtuma.

Kehittämistarpeet

Suurin kehittämistarve kunnissa kohdistuu uimarantojen kunnostamiseen ja kunnossapidon järjestämiseen. Toimivia pukukoppeja ja WC-tiloja tarvitaan lisää uimarantojen yhteyteen. Kuntien ja taajamien uimarannoille ja esimerkiksi ulkoilureittien lähtöpisteiden yhteyteen on myös esitetty pukeutumis- ja peseytymistiloja.

Avantuintimahdollisuudet ja -palvelut kehittyvät yleisesti ottaen hyvin. Avantuintia varten voidaan käyttää kesäumarantojen yhteydessä olevia pukeutumis- ja huoltotiloja sekä saunoja. On suositeltavaa, että kunnat vastaavat avantuintipaikkojen hallinnasta, rakenteista ja avantojen auki pitämisestä esimerkiksi virrankehittimien avulla. Harrastajaryhmät tai avantuintiseurat voivat huolehtia toiminnasta ja vastata paikkojen kunnossapidosta.

Avantuintitoiminnassa tulisi nykyistä enemmän kiinnittää huomiota avantojen aukipitämiseen mahdollisimman vähän työtä vaativalla tavalla, avannoille johtavien polkujen avoinna pitämiseen esimerkiksi lämpömattojen avulla sekä avantojen merkitsemiseen ja avantuintipaikoista tiedottamiseen.

4.2.3.7 Muita ulkoilulajeja

Rullaluistelu on suosittu ulkoiluharrastus kaupungeissa. Myös työmatkoja tehdään melko paljon rullaluistellen. Rullaluistelijat voivat käyttää kevyenliikenteen väyliä, mutta erillisten rullaluistelu-reittien tarve korostuu erityisesti isommissa kunnissa. Päälysteen tasaisuus ja päälystemateriaali ovat tärkeitä reittien laatuun vaikuttavia tekijöitä.

Varsin yksimielisesti kaikissa kunnissa ajateltiin, että ratsastus ei yleensä sovi muiden ulkoilumuotojen kanssa samoille reiteille. Yhteentörmäyksiä muiden ulkoilijoiden kanssa ei usein voida välttää ja kaupungeissa ristiriidat kärjistyvät. Varsinaisia ratsastusreittejä on kuitenkin liian vähän ja kunnat ovat usein haluttomia rakentamaan ja kehittämään niitä. Vain hiljaisemmilla reiteillä ratsastajat sopivat muiden ulkoilijoiden joukkoon.

Koiran ulkoiluttajilla on usein ristiriitoja muiden ulkoilijoiden kanssa. Ristiriitojen vähentämiseksi he tarvitsivat joko omia reittejä tai osa-aikaisia reittejä. Isommissa kunnissa ongelmat koirien ulkoiluttamisessa usein korostuvat.

4.2.3.8 Lähiulkoilu

Lähiulkoilupaikat ovat asukkaitten tärkeimpiä liikuntapaikkoja. Kunnilla on lain sanelema velvoite huolehtia kuntalaistensa ulkoilumahdollisuuksista ja tämän velvoitteen täyttämässä on ensisijaista lähiulkoilupaikkojen kehittäminen.

LVVI-tutkimuksen mukaan lähiulkoiluun osallistuu 95 % suomalaisista ja kodin lähialueilla ulkoillaan keskimäärin 167 kertaa vuodessa. Lähiulkoilulajeista kävely on selvästi merkittävin. Lähiulkoilun harrastajamäärät ja erityisesti vuosittaiset harrastuskerrat ovat aivan omaa luokkaansa muuhun ulkoiluun ja myös muihin liikuntalajeihin verrattuna. Kaikilla suomalaisilla on oikeus säännölliseen lähiulkoiluun ja sen mahdollisuuksien turvaamisella saavutetaan suurimmat kansanterveydelliset vaikutukset.

LVVI:n tulosten mukaan lähiulkoilukerroista 44 % suuntautuu kuntien maille, 5 % yksityisten maille ja 51 % muille alueille. Valtaosalle lähiulkoilualueista siirrytään jalan. Kuntien virkistysalueille suuntautuvista lähiulkoilukerroista 77 % kohdistuu sellaisille alueille, jotka ovat kävelyetäisyydellä. Alle puolen tunnin automatkan päässä sijaitseville alueille suuntautuu 19 % ja yli puolen tunnin päähän enää 4 % lähiulkoilukerroista. Lähiulkoilukerroista vain 7 % suuntautuu alueille, joilla ei ole rakennettuja polkuja tai muita palveluja. Sen sijaan alueille, joilla on kevyenliikenteenväyliä, maanteitä, polkuja tai opastusta kohdistuu 44 % kerroista. 36 % kerroista kohdistuu alueille, joilla on tauko- tai harrastuspalveluja.

Lähiulkoilupaikkojen tulisi siis käyttäjien kannalta sijaita kävelyetäisyydellä asuinalueista. Lisäksi on huomioitava, että lähiulkoilu perustuu hyvin pitkälti ulkoilureitteihin ja muihin rakennettuihin palveluihin. Näin ollen kunnat voivat hyvin suoraan vaikuttaa asukkaiden lähiulkoilumahdollisuuksiin. Kiihtyvän muuttoliikkeen aikana kuntien tulisi myös huomata ulkoilumahdollisuuksien merkitys asukkaista kilpailtaessa.

4.3 Kuntien väliset erot ulkoilupalvelujen kehittämisessä

Tämän osion tulokset perustuvat ulkoilukonsulttien haastatteluihin, joita on tarkennettu analysoimalla kuntakohtaisia raportteja. Osion tulokset kuvastavat siis lähinnä ulkoilijoiden näkemyksiä.

4.3.1 Ulkoilun kehittämiseen vaikuttavat tekijät

Asenteet, kuntien ulkoilukulttuuri sekä aktiivinen seura- ja yhdistystoiminta vaikuttavat suuresti kaikissa kunnissa ulkoilumahdollisuuksien kehittämiseen. Näistä asenteet ovat SULKA-projektin tulosten perusteella suurin yksittäinen tekijä. Asenteilla tarkoitetaan sekä kunnan yleistä asennetta että erityisesti liikuntatoimen viranhaltijan asennetta ulkoilua kohtaan. Asenne ilmenee muun muassa ulko- ja sisäliikuntalajien tärkeyden suhteessa. Asenteisiin liittyvät myös kuntien ulkoilukulttuuri ja -perinteet, joiden vaikutus ulkoilupaikkojen kehittämiseen on merkittävä. Monissa kunnissa aktiivisten seurojen ja yhdistysten aloitteet, talkootyö sekä vaikuttaminen päätöksentekoon ovat parantaneet merkittävästi ulkoilumahdollisuuksia.

Suuremmissa kunnissa asutuksen lähialueisiin kohdistuvat ulkoilupaineet vaikuttavat ulkoilupaikkojen luomiseen. Tiheämmin asutuilla alueilla on rakennettava ulkoilureittejä, jotta ulkoilu ylipäättään olisi mahdollista ja jotta kulutus voitaisiin ohjata kestäville alueille ja reiteille. Lähireittien laatu ja määrä onkin suurissa kunnissa selvästi parempi kuin pienissä. Ulkoilupaineet vaikuttavat myös virkistysalueiden perustamiseen. Pienissä kunnissa virkistysalueiden merkitys jää usein hämäräksi virkamiehille muun muassa laajan jokamiehen oikeuden vuoksi.

Suuremmissa kunnissa laaja väestöpohja mahdollistaa monipuolisempien ulkoilupaikkojen, esimerkiksi ulkoilumajojen rakentamisen. Lisäksi kevyenliikenteenväylät suosivat pyöräilyä ja rullaluistelua. Toisaalta reittien suurempi käyttäjäkunta tuo mukanaan ristiriitoja esimerkiksi koirien ulkoiluttajien ja muiden ulkoilijoiden välille.

Pienissä kunnissa talkotoiminnalla on selvästi suurempi merkitys kuin suurissa kunnissa. Maaseutumaisissa kunnissa esimerkiksi valaistut ladut ja retkeilyreitistöt ovat usein kyläyhdistyksen talkoilla rakentamia ja kunnossapitämiä. Talkootyö ei valitettavasti ulotu aina yhtä aktiivisena ulkoilupaikkojen rakentamisesta niiden kunnossapitovaiheeseen asti. Talkootyön ohella pienissä kunnissa korostuu usein myös ulkoilutoiminnan sosiaalinen merkitys. Suurissa kunnissa reittien kunnossapito on usein paremmin hoidettu runsaampien resurssien, esimerkiksi käytössä olevien latukoneiden vuoksi.

Kuntien taloudellinen tilanne vaikuttaa kuntalaisten ulkoilumahdollisuuksiin. Näyttää siltä, että varakkaissa kunnissa ulkoilupalvelut on usein muita kuntia paremmin järjestetty. Asukkaiden kasvavat tarpeet luovat paineita ulkoilupaikkojen kehittämiselle. Monissa vähävaraisemmissakin kunnissa ulkoilupalvelut olivat kuitenkin hyvät ja niihin oli panostettu kiitettävästi.

Useissa kunnissa valtion luomat ulkoilupalvelut ovat merkittävä lisä kunnan järjestämille palveluille. Erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomessa valtio omistaa paljon maata ja monet Metsähallituksen palvelut ovat myös kuntalaisten käytössä. Monilla alueilla myös alueellinen ympäristökeskus on tehnyt paljon ulkoilupalveluiden kehittämiseksi.

SULKA-projektissa tuli esiin joitain tapauksia, joissa lyhyet välimatkat kuntakeskusten välillä vaikuttivat ulkoilupalveluiden kehittämiseen. Kunnat ajattelivat, että naapurikuntien tarjoamat mahdollisuudet tyydyttävät osan myös heidän kuntalaistensa tarpeista. Erikoisempien lajien harrastuspaikkojen osalta yhteistyö on järkevää, mutta perusulkoilumahdollisuudet tulee taata kaikille kuntalaisille asuinalueiden läheisyydessä.

Hiihto, melonta, soutu, ja pyöräily ovat esimerkkejä lajeista, joiden harrastamiseen ja harrastusmahdollisuuksiin maantieteelliset erot vaikuttavat runsaasti. Myös matkailuelinkeino vaikuttaa joissain kunnissa paljon ulkoilupaikkojen kehittämiseen. Tällöin kehittäminen on tarjontalähtöistä ja koskee usein pidempiä viikonloppujen ja loma-aikojen tarpeita palvelevia reitistöjä. Suositut ulkoilutapahtumat ovat lisänneet monien lajien, kuten hiihdon, melonnan, soudun, pyöräilyn ja retkeilyn harrastajamääriä sekä edistäneet harrastuspaikkojen kehittämistä.

4.3.2 Esteet ulkoilumahdollisuuksien kehittämiseksi

Lähes kaikki ulkoilukonsultit olivat sitä mieltä, että suurin este ulkoilumahdollisuuksien kehittämiseksi on rahoituksen puute. Seuraavaksi tärkeimpänä syynä ja useiden vastaajien mielestä varsinaisena syynä olivat asenteet. Muista yksittäisistä syistä useimmin tulivat esiin maanomistukseen liittyvät esteet.

Lähes kaikissa tapauksissa kuntien ulkoilubudjetti oli ulkoilukonsulttien mielestä liian pieni ja useimmiten suunta oli vielä huonompaan päin. Vastauksiin on voinut vaikuttaa se, että lama oli vielä kyselyn aikaan kunnissa tuoreessa muistissa. Ulkoilukonsultit näkivät asian siten, että kunnissa on viime vuosina panostettu suhteellisesti huomattavasti enemmän sisäliikuntalajeihin kuin ulkoiluun. Ulkoiluapaikkojen kehittämiseen on viime vuosina jossain määrin vaikuttanut EU-lähteistä saatavan rahoituksen runsaampi käyttö.

4.3.3 Kuntalaisten tasa-arvoisuus ulkoilussa

Ulkoilumahdollisuudet ovat joka puolella Suomea suhteellisen hyvät. LVVI-tutkimuksen mukaan ulkoiluharrastusten lukumäärä on sama Etelä- ja Pohjois-Suomessa sekä kaupungeissa ja maaseudulla asuvilla. Harrastetut lajit poikkeavat luonnollisesti toisistaan jonkin verran eri puolilla maata. SULKA-projektin tulokset ovat hyvin pitkälti saman suuntaisia. Ihmisten arviot hyvistä ulkoilumahdollisuuksista ovat subjektiivisia ja jokamiehen oikeuden käyttömahdollisuudet tasoittavat ulkoilumahdollisuuksia eri puolilla maata huomattavasti. Suuremmissa kunnissa on yleensä monipuolisemmat mahdollisuudet harrastaa eri ulkoilulajeja kunnostetuilla paikoilla. Maaseutumaisemmissa kunnissa taas harva asutus antaa paremmat mahdollisuudet harrastaa päivittäistä ulkoilua jokamiehen oikeudella.

SULKA-katsemuksien perusteella suurissa kunnissa ei ulkoiluapaikkojen kehittämistä laskettu paljonkaan jokamiehen oikeuden varaan. Pienissä kunnissa sen sijaan oli paljon eroja. Useissa pienissä kunnissa todettiin, että jokamiehen oikeuden vuoksi heillä ei ole suurta tarvetta ulkoilumahdollisuuksien kehittämiseen. Osassa kunnista, jotka eivät vedonneet jokamiehen oikeuteen, ulkoilumahdollisuuksia oli kehitetty esimerkiksi matkailun tarpeista johtuen. Vaikka jokamiehen oikeus tasoittaa ulkoilumahdollisuuksia, on vaarana silti epätasa-arvon lisääntyminen. Pienillä maaseutukunnilla on entistä enemmän vaikeuksia luoda monipuolisia, asukkaiden vaatimuksia vastaavia rakennettuja ulkoiluapaikkoja.

4.4 Esimerkkejä ulkoilumahdollisuuksien parantamisesta

Tämän osion sisältö on koottu ulkoilukonsulttien haastatteluiden perusteella.

Luontomatkailureittien verkostoiminen

Pohjoiselle Pirkanmaalle on jo 1980-luvun puolivälissä merkitty usean kunnan yhteinen ulkoilureitistö, Sata-Hämeen Taival. Reittiä on myöhemmin täydennetty Pirkan Taival –nimisenä. Vastaavasti Kankaanpäästä Tampereelle on jo 1950-luvun puolivälissä tehty niin sanottu Pirkan Hiihto –ura.

Vuosina 1999 - 2001 suunniteltiin ja pääosin toteutettiin mittava Pohjoisen Pirkanmaan luontomatkailureitistön rakentaminen. Työn yhteydessä on uusittu ja laajennettu entistä Pirkan Taival –reitistöä siten, että se suunnitellut täydennykset huomioon ottaen käsittää noin 500 km vaellusreittejä.

Vastaavasti parin viime vuoden aikana on rakennettu Porin-Kullaan alueelta alkavaa Pirkan Uraa myöten Tampereelle ulottuva Satakunta-Pirkanmaa –luontoväyläreitistö, jolle tulee kokonaispituutta yli 300 km. Reitistöt on yhdistetty rakentamalla vuoden 2001 aikana Ähtäristä Ikaalisten kautta Tampereelle ulottuva runkoreitti, joka on samalla osa E6-kaukovaellusreittiä.

Kuopion opastusjärjestelmä

Kuopiossa on käytössä esimerkillinen ulkoilureittien opastusjärjestelmä. Puijon ulkoilualueelle on pystytetty kaikkiin oleellisiin ulkoilureittien lähtö- ja risteyspaikkoihin kauas näkyviä kuusikulmaisia infopisteitä ”muttereita”, joissa jokaisella sivulla on opastustaulu erilaisista alueen ulkoilupalveluista. Ulkoilureittikartan lisäksi muttereihin mahtuu hyvin tietoa muun muassa alueen luonnosta, järjestyssäännöistä ja liikuntatapahtumista. Mutterit on tarkoitus ottaa käyttöön kaikilla kaupungin ulkoilualueilla ja -reiteillä. Mutterien lisäksi kaikkien ulkoilureittien varsilla, myös jääladuilla, on riittävän tiheästi hyviä opastinpylväitä ja –viittoja. Latuverkoston varrella on kattavasti myös erilaisia varoitus- ja huomiomerkkejä. Suurin osa opasteista on erittäin hyvässä kunnossa ja niihin kohdistuva ilkivalta vähäistä.

Kuopion virkamiesten yhteistyö

Kuopiossa on toiminut aktiivisesti jo yli 15 vuotta kaupungin eri viranhaltijoista koottu vapaa-ajan palveluiden kehittämistyöryhmä VPK. Eri hallintokuntien ulkoiluasioista ja ulkoilupaikkarakentamisesta vastaavat henkilöt kokoontuvat säännöllisesti sopimaan ulkoilun kehittämisestä. Yhteistyön tulokset näkyvät hyvinä ulkoilupalveluina kuntalaisille.

Reppu-Heinola -hanke

Heinolassa toteutettiin vuosina 1998 - 2000 kaupungin eri hallintokuntien yhteishanke, jonka tavoitteena oli parantaa nykyisiä ja rakentaa uusia yhtenäisiä, merkittäviä luontoliikuntareittejä. Hankkeen tuloksena rakennettiin Heinolaan yhtenäinen luontoliikuntareitistö, joka mahdollistaa omaehtoisen liikkumisen luonnossa jalan, hiihtäen, maastopyöräillen, meloen, moottorikelkkaillen ja ratsastaen. Kartat ja opasteet uudistettiin. Matkailullisia tarpeita varten käynnistettiin reitistöihin helposti liitettävien tuotepakettien suunnittelu. Nämä markkinoitavat paketit muodostuvat ”Repuista”, kuten Hiihtoreppu, Seikkailureppu, Vaellusreppu, Melontareppu jne. Tämän tuotekokonaisuuden muodostaminen jatkuu edelleen Reppu-Heinola II jatkohankkeen osana. Yhteishankkeen ensimmäiseen osaan sisältyi Heinolan seudun pienten järvien suojele- ja kunnostushanke ympäristötoimen toteuttamana. Jatkohanke, Reppu-Heinola II, on käynnistynyt ja sen osana kehitetään mm. Paistjärven aluetta. Metsähallituksen omistamasta yli 700 ha:n alueesta muodostetaan retkeilypainotteinen luonnonsuojelualue palveluvarustuksineen. Toteutus tapahtuu Metsähallituksen ja Heinolan kaupungin yhteistyönä.

Hyvinkään tiedotusjärjestelmä ja ulkoilureittitoimitukset

Kaikki Hyvinkään kaupungin ulkoilupalveluita koskevat esitteet ja kartat ovat maksuttomia ja saatavilla kootusti yhdestä pisteestä kaupungin virastotalosta. Hyvinkäällä on myös lähdetty ennakkoluulottomasti toteuttamaan ulkoilureitit ulkoilureittitoimituksilla, koska pirstaleisen maanomistuksen vuoksi ulkoilureiteille ei muuten olisi saatu pysyvyyttä ja hyvää tasoa.

Kiteen erä- ja riistapolku

Kiteelle on rakennettu kunnan, paikallisen koulun, järjestöjen ja lukuisten alueen yritysten yhteisvoimin esimerkillinen seitsemän kilometrin pituinen luonto- ja retkeilypolku monipuolisine palveluineen. Retkeilijöiden käytössä on muun muassa 2 kotaa, laavu, ruokailukatos ja pöydät 50 henkilölle, rosvopaistin ja rakovalkean tekopaikka sekä uimaranta. Polku palvelee erinomaisella tavalla luontoliikkujien ja matkailijoiden lisäksi alueen kouluja.

Kylän uimarannalla tuhat uimaria päivässä

Järvenkylässä, mistä on hyvät kulkuyhteydet Hämeenkyrön ja Kyröskosken taajamiin, on pienehkön Järvenkylänjärven rannalla hyvän suosion saavuttanut uimala. Parhaina kesäpäivinä siellä on laskettu käyvän noin 1 000 uimaria.

Kankaanpään-Hämeenkyrön ratsastusreitti

Kankaanpään Niinisalon ja Hämeenkyrön ratsastuksen harrastajilla on käytössään paikkakuntien välillä kulkeva 45 kilometrin pituinen ratsastusreitti. Vuotuisena tapahtumana on Pirkan Ratsastus.

Valaistut kuntoradat kylissä

Tahko Pihkala ideoi aikanaan latuverkostoa joka kulkisi kylästä kylään. Nyt elinvoimaisissa kylissä on pitkälti talkootyönä rakennettu valaistuja kuntoratoja kylien asukkaiden liikuntatarpeita palvelemaan. Muun muassa Ikaalisissa on seitsemässä kylässä omat valaistut kuntoratansa, Hämeenkyrössä kuudessa ja Vammalassa yhdeksässä kylässä.

Parkanon ja Toijalan koirareitit

Parkanossa koirien ulkoiluttajille on merkitty lähelle keskustaa muutaman kilometrin pituinen erillinen koirareitti. Toijalassa on koiravaljakoiden harjoittelu sallittu kuntoradalla määrättyinä tunteina yhtenä päivänä viikossa.

Ulkoilureittien ja -tapahtumien nimet historiasta ja luonnosta

Viljakkalassa on 30 kilometrin pituinen Syrjän Hilman postilenkki, jota Hilma Syrjä on aikanaan käyttänyt postinkantoreittinään. Reitti kulkee teitä ja polkuja pitkin ja sillä järjestetään vuotuisia kuntotapahtumia. Toijalan seudulla vuotuisina tapahtumina ovat Akaan tyttöjen rinki ja Seitsemän kirkon pyöräretki. Urjalassa juostaan Taikayön maratonia ja pyöräillään Täällä Pohjantähden alla -romaanin maisemissa Väinö Linnan reittiä. Kurussa eripituisten kuntoratojen nimet ovat

Oravapolku, Ketunhätä ja Sudentassu. Seitsemisen kansallispuistossa on taas Näädänpolku ja Jäätikköpolku. Virroilla on Martti Kitusen ansapolku eli virkotie.

Birgitan polku, Lempäälän keskeinen retkeilykohde

Pääasiassa Lempäälän kunnan alueelle on rakennettu 54 kilometriä pitkä Birgitan polku. Polun varrelle on rakennettu kymmenkunta laavua ja muuta taukopaikkaa. Osa reitistä on rakennettu myös pyörätuolilla liikkuville soveltuvaksi.

Vesilahden kotareitti

Kotareitin pituus on 12 kilometriä. Sen varrelle on vaikeakulkuiseen maastoon rakennettu muun muassa kaksi kotaa, jotka palvelevat esimerkiksi seurakunnan tilaisuuksien pitopaikkoina.

Oriveden lestikierros

Oriveden lestikierros koostuu vuoden aikana seitsemästä osatapahtumasta. Näitä ovat laturetki, avantouinti, kuntoluistelu, pyöräretki, Pienen järven ympäriuinti, luontopatikointi ja Myllyjärven kierros. Osatapahtumista koostuvat ”kierrokset” ovat suosittuja ulkoilutapahtumia.

Längelmäen rekireitti

Längelmäellä on käytössä rekireitti, jota pitkin tehdään rekiretkiä Isojärven kansallispuistoon.

Resiinarata

Kihniön, Virtain ja Keuruun kuntien alueella osia lakkautetusta rautatiestä on varattu resiinaradoiksi. Radan matkailullinen vetovoima on huomattava.

Keuruulla potkukelkkaillaan

Keuruulla kunnossapidetään lähinnä vanhuksia varten noin kilometrin pituista, keskustasta järven rantaan vievää suosittua potkukelkkareittiä.

Kurun latutiedotus ja Pirkkalan latujen kunnossapito

Kurun kunnassa tiedotetaan lumitilanteesta kaikkien latujen lähtöpisteiden opastauluissa. Pirkkalassa latujen hoito on porrastettu 10, 15, 20 ja 30 cm lumitilanteen mukaan. Latukartassa reitit on merkitty eri väreillä.

5 TOIMENPITEITÄ ULKOILUMAHDOLLISUUKSIEN KEHITTÄMISEKSI

Toimenpiteet on johdettu projektin tuloksista ja ulkoilukonsulttien haastatteluista.

5.1 Kuntataso

- **Kuntien tulee nykyistä paremmin toteuttaa niille kuuluvaa tehtävää ulkoilumahdollisuuksien ja erityisesti lähiulkoilumahdollisuuksien luomiseksi.**

Vastuutahona: kunnat

- Liikuntatoimen on otettava **kokonaisvaltaisempi vastuu ulkoilusta**. Liikuntatoimen tulisi huolehtia siitä, että hallintokuntien välistä yhteistyötä ulkoiluasioiden hoidossa lisätään. Ulkoilumahdollisuuksien kehittäminen vaatii useiden sektoreiden yhteisiä ja samaa tavoitetta palvelevia toimenpiteitä. Kuntien tulisi järjestää eri hallinnonalojen kesken säännöllisiä ulkoilukokouksia toimi- ja luottamushenkilöille. Esimerkiksi liikunta-, ympäristö-, kaavoitus-, teknisen-, kiinteistö- ja matkailutoimen tulisi olla kokouksissa mukana.

Vastuutahona: kunnat

- **Naapurikuntien välistä yhteistyötä ja koordinointia liikunta-asioissa tulee lisätä.** Samoja halleja ei välttämättä tarvita joka kuntaan ja esimerkiksi ulkoilureittejä voitaisiin verkostoida lisäämällä kuntarajat ylittäviä yhdysreittejä. Lähiiliikuntapalvelut tulee kuitenkin turvata jokaisessa kunnassa.

Vastuutahona: kunnat

- **Ulkoilumahdollisuudet tulee huomioida kaavoituksessa nykyistä paremmin.** Erityisen tärkeää kaavoituksessa on ulkoilureittien ja virkistysalueiden muodostamien viherkäytävien ja vapaiden rantojen varaaminen, sillä nämä alueet joutuvat muutoin helposti väistymään muun maankäytön tieltä. Ulkoilu tulee ottaa kaavoituksessa huomioon todellisten tarpeiden perusteella. Tietoa saa tutkimuksista ja ulkoilijoita kuulemalla. Epämääräiset, vähäisin perustein tehdyt ulkoilupaikkoja koskevat kaavamerkinnot ja -määräykset ohitetaan usein kaavamuutoksissa ja muissa poikkeusmenettelyissä. Ulkoilupaikkojen toteuttajien tulee osallistua aktiivisesti kaavaprosesseihin.

Vastuutahona: kunnat

- **Ulkoilijoita ja heidän edustamiaan yhdistyksiä ja seuroja tulee kannustaa ottamaan entistä aktiivisempi rooli ulkoiluasioiden kehittämisessä.** Aktivitoitumisen muotoja ovat muun muassa kehittämis ehdotukset ja erilaiset kunnan kanssa yhteistyössä toteutettavat hankkeet. Myös ulkoilijoiden osallistumista kaavoitukseen tulee rohkaista, sillä uuden maankäyttö- ja rakennuslain mukaiset kaavoitusprosessit sisältävät paljon osallistumista- ja vaikuttamismahdollisuuksia.

Vastuutahona: latuyhdistykset ja kunnat

- Kuntien tulisi järjestää **kuntalaisille säännöllisesti keskustelutilaisuuksia** ulkoilumahdollisuuksien kehittämisestä. Näin saataisiin aikaan vuorovaikutusta ja enemmän yhteisöllistä sitoutumista. Keskustelutilaisuudet olisivat varmasti usein tehokkaampia kuin pelkät ilmoitustauluille jätettävät tiedotteet.

Vastuutahona: kunnat ja latuyhdistykset

- Kuntien tulee **tehostaa tiedottamista ulkoilumahdollisuuksista**. Tiedottamisen kanavina ovat muun muassa paikallislehdet, jokaiseen kotiin jaettavat esitteet ja Internet.

Vastuutahona: kunnat

- **Opastusta** ulkoilupaikoilla ja -paikoille tulee parantaa huomattavasti nykyisestä. Näin voidaan pienin investoinnein nostaa olemassa olevien palveluiden tasoa ja saada palvelut tehokkaampaan käyttöön.
Vastuutahona: kunnat
- Liikunnasta ja ulkoilusta vastaavien **toimihenkilöiden täydennyskoulutukseen tulee panostaa** huomattavasti nykyistä enemmän. Koulutusta tarjoavat esimerkiksi urheiluopistojen kurssit ja erilaiset seminaarit.
Vastuutahona: kunnat
- Ulkoiluasioita käsittelevien **toimenhaltioiden on perehdyttävä jokamiehenoikeuksiin** ja –velvollisuuksiin ja levitettävä aktiivisesti tietoa niistä.
Vastuutahona: kunnat
- **Varoja** liikuntapaikkojen rakentamiseen tulisi ohjata kussakin kunnassa eri **lajien kuntakohtaisten harrastajamäärien mukaisesti**. Näin varat kohdistuisivat oikeudenmukaisemmin varsinkin kunnissa, joissa varoja liikuntaan on niukasti.
Vastuutahona: kunnat
- Ulkoilupaikkojen **kunnossapitoon ja laatuun tulee panostaa** huomattavasti nykyistä enemmän. SULKA-katselmusten mukaan rakentamiseen löytyy usein resursseja (mm. talkoovoimaa ja hankerahoitusta), mutta kunnossapito on keskeinen ongelma johon tarvitaan julkisen sektorin tukea. Ulkoilupaikkojen laadun parantaminen on SULKA-katselmusten mukaan ensisijaisempaa kuin määrän lisääminen.
Vastuutahona: kunnat
- **Ulkoilureittitoimituksia tulee tehdä nykyistä useammin** erityisesti tapauksissa, joissa reittiin tehtävät investoinnit ovat merkittäviä, maanomistus on pirstaleinen tai yksittäiset maanomistajat estävät tarkoituksenmukaisen reitin perustamisen.
Vastuutahona: kunnat

5.2 Maakuntataso

- **Maakuntien liittojen tulee ottaa nykyistä suurempi vastuu ulkoilumahdollisuuksien kehittämisestä.** Jokaisessa liitossa tulisi olla yksi **ulkoilun vastuhenkilö**. Myös maakuntien liittojen ja alueellisten ympäristökeskusten välistä yhteistyötä tulisi lisätä.
Vastuutahona: maakuntaliitot ja alueelliset ympäristökeskukset
- Maakuntien liittojen tulee ottaa viikonloppu- ja loma-aikojen **ulkoilumahdollisuuksia palvelevat ulkoilureitit ja -alueet nykyistä paremmin huomioon maakuntakaavoissa.** Maakuntakaavoissa pätevät samat periaatteet kuin kuntakaavoissa. Maakuntakaavojen strategisen luonteen vuoksi eri sidosryhmien osallistuminen ja sitoutuminen kaavaan on erityisen tärkeää.
Vastuutahona: maakuntaliitot

- **Alueellisten ympäristökeskusten tulee ohjata ympäristötyöllistämisvaroja ulkoilupaikkojen rakentamiseen.**
Vastuutahona: alueelliset ympäristökeskukset
- **TE-keskusten tulee ohjata hankerahoitusta ulkoilumahdollisuuksia tukevasti.** TE-keskusten tulee pitää yhteyttä kuntien ja maakuntien liittojen ulkoiluviranomaisiin alueensa ulkoilun kehittämistarpeiden tiedostamiseksi.
Vastuutahona: TE-keskukset, maakuntaliitot ja kunnat
- Maakunta- ja läänitasolla käytettävissä olevat **veikkausvoittovarot tulee jakaa nykyistä paremmin liikuntalajien todellisten harrastajamäärien ja harrastuskertojen suhteessa.**
Vastuutahona: lääninhallitukset ja maakuntaliitot

5.3 Valtakunnantaso

- **Yhteistyötä ja koordinointia eri ministeriöiden välillä** ulkoiluasioiden hoidossa ja kehittämisessä tulee lisätä, koska vastuu näistä tehtävistä jakautuu opetusministeriön, ympäristöministeriön, maa- ja metsätalousministeriön, liikenne- ja viestintäministeriön, sekä joiltain osin myös kauppa- ja teollisuusministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön, työministeriön ja sisäministeriön hallinnonaloille.
Vastuutahona: Ympäristö- ja Opetusministeriö
- Valtion hallinnon tulisi vaikuttaa siihen, että **kuntalaiset olisivat eri puolilla Suomea tasavertaisessa asemassa** ulkoilumahdollisuuksien suhteen. Tämä koskee erityisesti ulkoilupaikkojen laatua ja monipuolisuutta. Ulkoilulajit voivat vaihdella maan eri osissa. Ulkoilun kehittämisvarojen tasapuolista jakoa harrastajamäärien mukaan tulisi edistää. Valtion tulee edistää sellaisten ulkoilupalveluiden kehittämistä, mitkä palvelevat oman kunnan ulkopuolella tapahtuvaa ulkoilua.
Vastuutahona: Opetus- ja Ympäristöministeriö sekä Sosiaali- ja terveysministeriö
- Valtion tulee **turvata jokamiehen oikeuksien säilyminen.**
Vastuutahona: Opetus-, Ympäristö- ja Maa- ja metsätalousministeriö
- **Ulkoilun yhtenäiseen, käyttäjien odotukset täyttävään opastukseen tulisi luoda valtion tuella ohjeistus.**
Vastuutahona: Opetus- ja Ympäristöministeriö
- **Tutkimusta ulkoilun kehittämisen taloudellisista vaikutuksista tulisi lisätä.** Kunnille ja valtiolle olisi voitava osoittaa, että ulkoiluun panostaminen on myös taloudellisesti kannattavaa. (Ulkoilun positiiviset terveysvaikutukset tuovat säästöjä, hyvät ulkoilumahdollisuudet auttavat kilpailtaessa kunnan uusista asukkaista ja viikonloppu- ja loma-aikojen ulkoilupaikoilla on merkittäviä aluetaloudellisia vaikutuksia.) Tutkimusta voivat tukea useat viranomaiset.
Vastuutahona: kaikki ministeriöt

6 YHTEENVETO

SULKA-projektissa suoritettiin ulkoilukatselmus Suomen Ladun kouluttamien ulkoilukonsulttien voimin vuosina 1998 - 2000 lähes kaikissa Suomen kunnissa. Monissa kunnissa katselmukseen osallistuivat viranomaisten lisäksi ulkoilijat. Joissakin kunnissa pidettiin katselmuksen yhteydessä myös laaja ulkoilupaneeli. Katselmuksessa selvitettiin ja kirjattiin jokaisen kunnan ulkoilupaikkojen nykytila ja kehittämisajatukset kuntakohtaisiin raportteihin. Loppuraporttia varten haastateltiin lisäksi kuntakohtaiset raportit laatineita ulkoilukonsultteja.

Nykytilan ja kehittämisajatuksien keräämisestä on ollut kunnille tähän mennessä vaihtelevasti hyötyä. Joissain kunnissa parannusehdotuksia on alettu toteuttaa. Maakuntien liitot olisivat voineet hyödyntää tuloksia huomattavasti paremmin kuin mitä on tapahtunut. SULKA-projektissa käsiteltiin ulkoiluasioita kuntatasolla, minkä vuoksi projektin tuloksetkin ovat parhaiten hyödynnettävissä kuntatason kehittämistyössä.

SULKA-projektin suurin ansio oli, että se nosti ulkoilun mukaan kunnallisiin keskusteluihin ja aktivoi ulkoilun kehittämistä. Projekti myös lisäsi vuorovaikutusta kunnan eri viranomaisten ja viranomaisten ja ulkoilijoiden välillä. Projektin tuloksena useissa kunnissa osoitettiin vastuuhenkilöt ulkoilun kehittämishankkeille.

SULKA-projektin tulosten perusteella ulkoilumahdollisuuksissa tulisi panostaa enemmän tason ja monipuolisuuden parantamiseen kuin määrän lisäämiseen. Hankerahaa ja maaseutukunnissa myös talkoovoimaa on käytettävissä ulkoilupaikkojen rakentamisvaiheeseen, mutta kunnossapito jää kuntien vastuulle. Tason parantamiseen liittyikin tärkeänä asiana kunnossapidon parantaminen.

Kuntakohtaisissa raporteissa selvästi eniten kehittämistarpeita kohdistui tiedottamiseen ja markkinointiin. Toiseksi eniten kehittämisehdotuksia kohdistui ulkoilureitteihin. Näihin verrattuna muihin pääaiheisiin eli virkistysalueisiin, ulkoilukeskuksiin ja luonnonsuojelualueisiin ja luontokohteisiin kohdistui huomattavasti vähemmän kehittämisehdotuksia. Ulkoilulajeista eniten kehittämistarpeita kohdistui hiihtoon, kävelyyn, patikointiin, vaellukseen ja pyöräilyyn. Kuntien välillä kehittämistarpeiden kohdentumisessa oli paljon eroja.

Kuntien kaikkien viranomaisten asiantuntemus ulkoiluun liittyvissä asioissa on yleisesti ottaen huono, liikuntatoimen osalta asiantuntemus arvioitiin keskinkertaiseksi. Liikuntatoimen virkamiesten koulutukseen ei tällä alueella panosteta juuri lainkaan. Kuntien sisäinen yhteistyö tarvitsee aktivointia. Ulkoilun kehittäminen vaatii monialaista kehittämistyötä, minkä vuoksi kokouksia eri sektoreiden kesken olisi järjestettävä säännöllisesti. Kuntien toimihenkilöiden suhtautuminen ulkoiluun on myönteinen, mutta todelliset panostukset jäävät usein vähäisiksi. Sisäliikuntalajeihin panostetaan jatkuvasti enemmän, vaikka niiden kustannukset yhtä käyttökertaa kohden voivat olla satakertaiset ulkoilupaikkoihin verrattuna. Ulkoilu ei saa investoinneissa sille kuuluvaa osuutta harrastajamäärien ja käyttökertojen perusteella laskettuna. Asenteet, kuntien ulkoilukulttuuri sekä aktiivinen seura- ja yhdistystoiminta ovat tekijöitä, jotka vaikuttavat kaikissa kunnissa suuresti ulkoilumahdollisuuksien kehittämiseen. Suurimmaksi esteeksi ulkoilun kehittämislle mainittiin rahoituksen puute ja asenteet. Ulkoilun

edistämiseksi tarvitaan muun muassa tutkimustietoa siitä, miksi ulkoiluun kannattaa panostaa.

Suomessa on kuntia, jotka keskittyvät vain yhden ulkoilumuodon edistämiseen. Tämä on vahingollista, mikäli lähiulkoilun peruspalvelut vaarantuvat. Toisaalta kuntien on myös tarpeen erikoistua. Tämä voi tulla kyseeseen esimerkiksi vähemmän harrastettujen lajien, sekä viikonloppu- ja loma-aikojen tarpeita palvelevien ulkoilupaikkojen osalta.

Ulkoilijoiden, seurojen ja järjestöjen tulee olla aktiivisia ja nostaa ulkoiluhankkeita julkiseen keskusteluun, sillä ulkoilupaikkoja kehitetään kunnissa pääosin kysyntälähtöisesti. Tarjontalähtöinen kehittäminen koskee ulkoilulajeista erityisesti hiihtoa, pyöräilyä ja patikointia. Nämä niin sanotut tarjontalajit ovat muita lajeja riippuvaisempia niitä varten suunnitelluista ulkoilupaikoista. Tarjontalajien harrastajamääriin voidaan suuresti vaikuttaa harrastuspaikkoja lisäämällä ja parantamalla, joten näiden lajien osalta ennakoiva suunnittelu ja huomioiminen kaavoituksessa on erityisen tärkeää.

Suomalaiset ovat eri puolilla maata melko tasavertaisia ulkoilumahdollisuuksien tarjonnan suhteen, sillä jokamiehenoikeus tasoittaa ulkoilumahdollisuuksia. Suuremmissa kaupungeissa on monipuolisemmat rakenteisiin ja palveluihin perustuvat ulkoilumahdollisuudet, mutta maaseutukunnissa jokamiehenoikeudella tapahtuva ulkoilu on yleisempää ja monipuolisempaa. Kaupungistumisen edetessä ja luonnossaliikkumistaitojen vähentyessä rakennettujen ulkoilumahdollisuuksien merkitys tulee kuitenkin korostumaan.

Ulkoilun edistämisessä kuntien tärkein tehtävä on lähiulkoilumahdollisuuksien luominen ja kunnossapitäminen. Riittäviin lähiulkoilumahdollisuuksiin on oikeus jokaisella suomalaisella. Lähiulkoilun harrastajamäärät ovat suuria ja harrastuskerrat erittäin useita, sillä lähes jokainen suomalainen ulkoilee ja keskimäärin ulkoilua harrastetaan lähes joka toinen päivä. Lähiulkoilumahdollisuuksia voidaan parantaa tehokkaasti kaavoituksella, sekä rakentamalla ja pitämällä kunnossa erityisesti ulkoilureittejä ja kevyenliikenteen väyliä. Lähiulkoilupaikkojen on sijaittava kävelymatkoilla asuinalueista. Viikonloppu- ja loma-aikojen ulkoilumahdollisuuksia tarvitaan täydentämään lähiliikuntapaikkoja ja -palveluja.

7 SUOMEN LADUN SUOSITUKSET

Suomen ladun suositus ulkoilun kehittämisen suuntaviivoiksi SULKA-projektissa tehtyihin havaintoihin perustuen

Ulkoilun yhteiskunnallinen merkitys antoisana harrastuksena ja terveyden lähteenä on yleisesti tunnustettu. Tämän takia kaikille suomalaisille olisi tarjottava riittävät ulkoilumahdollisuudet. Tavoitteen saavuttamiseksi tarvitaan yhteistä tahtoa ja toimintalinjoja -ulkoilupolitiikkaa.

1. Jokamiehenoikeuksien on oltava jatkossakin suomalaisen ulkoilun perusta.
2. Päävastuu kansalaisten lähivirkistäytymismahdollisuuksista on kunnilla. Liikuntalakia on toteutettava.
3. Ulkoilua koskevaa viranomaisten yhteistyötä tulee tehostaa kaikilla hallinnon tasoilla.

4. Vapaaehtoisjärjestöjen toimintaa kansalaisten ulkoilumahdollisuuksien toteuttamisessa tulee kannustaa ja tukea.
5. Ulkoilun rahoitus tulee turvata ulkoilun suurten harrastajamäärien ja merkittävien terveyshyötyjen vuoksi.
6. Ulkoilua tulee edistää siten, että ulkoilurakentaminen ja ulkoilun harrastaminen tapahtuu kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti.
7. Tutkimusta tulee kehittää niin, että kansalaisten ulkoilutarpeista ja –mahdollisuuksista tuotetaan ajan tasalla olevaa tietoa.

LÄHTEET

Sievänen, T. 2001. (toim.) Luonnon virkistyskäyttö 2000. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 802. 336 s.

ESIMERKKI SULKA-PROJEKTIN KUNTAKOHTAISESTA RAPORTOINNISTA
Iitin ulkoilumahdollisuuksien katselmus 6.4.1999

Iitti: 7587 asukasta, pinta-ala 570 km², josta vesistöä 100 km²

KOHDE	NYKYTILANNE	KEHITTÄMINEN
1. Virkistysalueet		
1.1 Lähipuistot		
1.1.1 Ravilinnan lähialue	noin 20 ha, alueella hyväksytty yleiskaava	- kaavan vahvistaminen - reittiverkoston kehittäminen, luontopolun rakentaminen, maastopyöräily ja ratsastusreittien rakentaminen - hiihtomaan rakentaminen, kivipuiston rakentaminen, laavun ja taukopaikkojen rakentaminen - luonnonvaraisen puuston säilyttäminen
1.2 Ulkoilupuistot		
1.3 Ulkoilualueet		
1.3.1 Kausala – Tillola – Anhava – Kuusankoksi	- kunnan suosituin ulkoilualue ___ ha - kunnostettuja reittejä noin 20 km. Valaistu ulkoilureitti noin 6 km. - Hiihtoreitti Lyötilän kautta Urajärven ympäri (36 km), Yhteys Anhavasta Kuusankoskelle (edestakainen hiihto / vaellusreitti tällöin noin 40 km)	- reitistön jatkaminen Nastolan suuntaan pitkin Salpausselän harjannetta. Tällöin hiihto/vaellusreittiä tulee lisää yhteen suuntaan noin 12 km. - Urajärven reitistön kunnostus
1.4 Retkeilyalueet		
1.4.1 Karralan alue	___ ha, alueella rauhoitettuja puita ja kasveja. Ulkoilureitti noin 3 km (talvella hiihtolatu), näköalapaikkoja, taukopaikat, laavu	reitistön kunnosta huolehtiminen, rauhoitettujen alueiden (Tapon –lehti) merkitseminen maastoon.
1.4.2 Pohjois-Iitin alue	___ ha, alueella ns. elämyskohteita, Juustopolku noin 18 km Vuolenkoskelta Heinolaan yhteistyö Vierumäen opiston kanssa ja Heinolan kaupungin kanssa	Ulkoilukartan laatiminen, reitistön raivaus ja siltojen kunnostus, näköalapaikkojen merkitseminen, reittiviitoituksen kunnostaminen
1.5 Erämaa-alueet	ei	
2. Ulkoilureitit		
2.1 Kevyen liikenteen väylät		
2.1.1 Pyörätiet	yhteensä 12 km, liikennejärjestelyn selvitystyö käynnissä	- valmiiden suunnitelmien toteuttaminen - pyöräilytie valtatie 12 reitillä Kausala Jokue/Matkakeidas - pyöräilytie Iitintien varteen reitillä Terveyskeskus – Iitin kk - selvitystyö Rautatienkatu – Koulukatu (yläaste) pyörätiestä
2.2 Kuntoradat, -polut ja ladut		
2.2.1 Pohjois-Iitin Juustopolku	- valaistuja kuntoratoja / latuja yhteensä 8 km - hoidettuja latuja yhteensä 60 km - reittien kunto erinomainen, reittikartat maastossa 18 km	raivaus ja siltojen kunnostaminen yhteistyössä Heinolan kaupungin kanssa
2.3 Luontoreitit		
2.3.1 Karralan kotiseututalon lähialue	noin 3 km	- reittikartaston suunnittelu ja toteuttaminen, kohteista tiedottaminen - reitintä näköalapaikkojen historiasta kertovat opasteet kohteisiin

2.3.2 Kausalan Ravilinnan alue	• noin 2,5 km	
2.3.3 Pohjois-Iitin elämysmatkailureitit	• ____ km,	
2.3.4 Hiisiön kallioluolat	• ____ km	
2.4 Retkeilyreitit		• reittien kunnostus ja ylläpito. Yhteistyö Kuusankosken, Nastolan ja Heinolan kanssa • reiteistä tiedottaminen
2.4.1 Kausala-Anhava-Kuusankoski	• noin 20 km	
2.4.2 Pohjois-Iitin luontoreitti	• noin 18 km	
2.4.3 Säyhteen alueen eräretkeilyreitit	• 10 – 25 km	
2.4.4 Mankalanharjun alueen reitit	• 5-15 km	
2.5 Eräreitit		• vaellusreittien kehittäminen ja palveluista tiedottaminen • elämysmatkat luontoon • Reittien varrella olevien kohteiden historiasta ja kasvillisuudesta tiedottaminen • reittien uudelleenmerkitseminen • näköalapaikkojen kunnostaminen ja merkitseminen
2.5.1 Pohjois-Iitin-Vierumäen-Heinolan eräretkeilyalue	• noin 150 ha, laavu ja nuotiopaikat	
2.5.2 Säyhteen alueen eräretkeilyreitit		
2.6 Vesistöreitit		• kalastusalueista tiedottaminen • voimalaitosten ohituspaikat ja niiden merkitseminen
2.6.1 Kymijoen vesistö	• koskineen, saarineen ja selkineen, Iitin alueella yhteensä noin 80 km, venevalkamat pienveneille	
2.7 Maastopyöräilyreitit		• tiedottaminen, opasteet • maastopyöräilyreitti suunnitteilla • reittikartan uudistaminen, opasteiden uusiminen/kunnostaminen, yhteydet tielaitokseen, informaation lisääminen, reittien varrella olevien matkailukohteiden merkitseminen, reittien varrella olevista palveluista tiedottaminen
2.7.1 osittain Kausala-Anhava-Kuusankoski reitillä		
2.7.2 Ravilinnan alue		
2.7.3 Pyöräilyreitit		
2.7.3.1 Tillolan reitti	• noin 20 km	
2.7.3.2 Lyötilän – Kuusankosken reitti	• noin 44 km	
2.7.3.3 Koskireitti	• noin 40 km	
2.7.3.4 Etelä-Iitin reitti	• noin 27 km	
2.7.3.5 Hiisiön reitti	• noin 48 km	
2.7.3.6 Pohjois-Iitin reitti	• noin 80 km	
2.8 Ratsastusreitit		
2.8.1 Loikalan kartanon alueella Mankalassa	• ____ km, yleistä	
2.8.2 Ravilinnan alue		• suunnitteilla
2.9 Koirareitit		
2.9.1 Ravilinnan alue		• suunnitteilla
2.10 Moottorikelkkareitit	• Pohjois-Iitissä (moottorikelkkailijoiden ylläpitämät reitit) yhteydet Jaalaan	• reittien jatkosuunnittelu
3. Ulkoilukeskukset		
3.1 Rinne- ja maastohiihtokeskukset		
3.1.1 Kausalan hiihtomajan alue	• maastohiihtokeskus, valaistu ulkoilureitti, hiihtomajapalelut, kilpaladut 1-7,5 km	• Pulkkamäen rakentaminen hiihtomajan alueelle • Hiihtokeskuksen ns. maaliintuloladun valaiseminen 600 m matkalta • Ravilinnan lähelle pienehkö laskettelurinne (kork.ero noin 32 m), sekä hiihtomaan rakentaminen
3.1.2 Ravilinnan alue		
3.2 Retkeilykeskukset		• Suunnitteilla entisen Selkolan metsäkoulun tiloihin.
3.3 Leirintäalueet	• Caravanalue Radansuussa, vuokrattu Caravan-järjestölle ____ha	• järjestö hoitaa käytännön asiat jäsenistönsä kautta

3.4 Ulkoilumajat 3.4.1 Kausalan hiihtomaja 3.4.2 Mankalanharjun hiihtomaja 3.4.3 Anhavan hiihtomaja 3.4.4 Veteraanimaja 3.4.5 Touhula 3.4.6 Pohjois-litin metsästysmaja 3.4.7 Etelä-litin metsästysmaja 3.4.8 Kanta-litin metsästysmaja	• Kausala-Anhava-Kuusankoski reitin taukopaikka • Mankalanharjun reitin taukopaikka • Kuusankosken Ladun maja Anhavan reitillä • Kymijoen rannalla oleva maja saunoineen • Lähinnä kunnan omaa henkilöstöä varten • metsästysseuran tukikohta (yhdistyskäyttö) • Tahkovuoren maja (yhdistyskäyttö) • Säyhteellä (yhdistyskäyttö)	• kohteista tiedottaminen • avantouintipaikan kunnostaminen
3.5 Uimarannat ja uimapaikat 3.5.1 Urajärvi 3.5.2 Lyötilä 3.5.3 Hiidensaari 3.5.4 Huutotöyry 3.5.5 Levijärvi 3.5.6 Hiisiönlampi 3.5.7 Sääksjärvi	• hiekkarantaa 60 m, laituri, kiosk, huoltorakennus, wc, pukuhuoneet • hiekkarantaa 10 m, laituri, pukuhuoneet, wc • 2 uimarantaa, pukuhuoneet, wc • hiekkaranta, pukusuojat, wc ja laituri • hiekkaranta, pukusuojat, wc ja laituri • hiekoitettu ranta, pukusuojat, laituri ja wc • hiekoitettu ranta, pukusuojat, laituri ja wc	• kunnostus suunnitteilla
3.6 Veneilyn ja melonnan tukikohdat 3.6.1 Vasikkasaaren muinaisalue Konnivedellä 3.6.2 Pohjois-litin pienvenesatama Huutotöyryssä 3.6.3 Kausala (venepaikkojen vuokrausta) 3.6.4 Jokue	• veneiden laskupaikat kartoissa • vierasvenesatama, käyttö vilkasta. yhteydet Heinolaan ja edelleen Asikkalan suuntaan. Pienveneiden laskupaikka • venevalkama, veneiden laskupaikka, kirkkoveneiden vuokraus / litin soutajat • pienveneiden laskupaikka (Kymijoen laskupaikka)	• rantautumispaikkojen edelleen kehittäminen • tiedottaminen ja satamien ja venevalkamien vuosittainen kunnostus
3.7 Muut 3.7.1 neljä suunnistusalueita 3.7.2 neljä ampumarataa	• kaksi haulikko ja hirvikiväärirataa, pistooli ja pienkivääriradat, ilma-aserata	• suunnistusalueiden varaaminen • ampumaratojen vuosittainen kunnostus, laitteiden vuosikunnostus
4. Luonnonsuojelualueet ja luontokohteet	Yhteensä ___ ha	
4.1 Rauhoitetut alueet?		
4.2 Kansallispuistot		
4.3 Luonnonpuistot		
4.4 Muut luontokohteet 4.4.1 Kotojärven ja Märkjärven kalliomaalaukset 4.4.2 Karralan kotiseututalon lähialue 4.4.3 Vasikkasaaren kalliomaalaukset	• rauhoitettuja kuusia sekä Taponlehden kasvupaikat Taasianjoen rannassa	• opasteet teiden varsille, kohteiden hyödyntäminen opetustarkoituksessa • merkinnät karttaan ja maastoon • alueen vuosikunnostus, jätehuolto ym.
5. Muut ulkoilukohteet ja -asiat		
5.1 Kalastusmahdollisuudet	• Kunnan vesialueet 100 km² • yhteislupa-alue, kalastuskuntien omat luvat. Kausalassa luvat voi lunastaa urheilu- ja koneliikkeestä	• istutukset • kartat vesialueiden haltijoista • tiedot lupien lunastamispaikoista

5.2 Metsästysmahdollisuudet	• 9 metsästysseuraa • vuokrattuna kunnan ja yksityisten maita	• tiedottaminen
5.3 Muut		
6. Tiedottaminen ja markkinointi		
6.1 Kartat	• kahdeksan eri suunnistuskarttaa, kilpailukartat seurojen käytössä, opetuskartat koululaiskäytössä	• karttojen täydentäminen, opetuskarttojen tarkistaminen
6.1.1 Ulkoilukartta	• ajan tasalla oleva. Merkitty latu-, ulkoilu-, pyöräily- ja vesiretkeilyreitit	• Kartta Pohjois-Litn ulkoilualueesta yhteistyössä Heinolan kaupungin kanssa
6.2 Opasteet	• reittien viitoitus pääasiassa kunnossa, joillain alueilla paikallisia puutteita	• opastaulujen ja viitoituksen täydentäminen latu- ja retkeilyreitillä
6.3 Esitteet ja tiedotteet	• pääosin vapaa-aikatoimistosta sekä kunnan infopisteestä	• yhteistyön lisääminen mm. lehdistön kanssa
6.3 Muut	• kunnan kotisivut internetissä	• käytön lisääminen, tietojen päivittäminen

Raportin laatijan yhteystiedot:

Iitin kunta / Liikuntas sihteeri Matti Rantala, (05) 7502 460

Kouvola Latu / Matti Ilander, 0400 621 526

Lisätietoja:

Suomen Latu ry / SULKA -projekti / Matti Hirvonen

Fabianinkatu 7

00130 HELSINKI

Puh. (09) 170 101

Faksi (09) 663 376

Sähköposti: matti.hirvonen@suomenlatu.fi

SUOMEN LATU RY

Fabianinkatu 7

00130 Helsinki

puh. (09) 170 101/4159 1100

fax (09) 663 376

info@suomenlatu.fi

www.suomenlatu.fi